בס"ד
כ"ח אדר ב' תשכ"ז
9.4.1967

16

המחיר: 50 אג'

עתון
הסטודנטים

בת קול

בצדי
בת-קול

ראיון עם ראש הממשלה ושר הבטחון
לוי אשכול

מיוחד
לבת-
קול

הצנזורה מצנזרת את עצמה

יעודה של אוניברסיטה

בהשתתפות:
פרופ' ימר, פרופ' כץ,
פרופ' פלוסר
פרופ' לייבוביץ, פרופ' אליצור, בנימין תמוז.

מדיניות חוץ או אלתורים לעת מצוא

טופר נושמת לרווחה

אריאל רוזן-צבי

בשבוע שעבר נדונו מספר תושבי רווחה לתקופות מאסר שונות על השתתפותם בתקרית שארעה ב־ביה"ח קפלן ברחובות, על רקע נתוחי המתים. סטודנטים נתבקשו לחתום על בקשת חנינה לתושבי רווחה המופנית אל נשיא המדינה. חלק מהסטודנטים ומהסטודנטיות סרב לחתום.

מן המציאות

מעולם לא היתה טופר צליזה ר־מלאת ספוק כל־כך כבאותו יום ראשון בשעות הצהרים. למעלה מחצי שנה עקבה אחר משפטם של המתפרעים ממושב רווחה, התיסרה בדאגה וצפתה בכליון עינים לגזר־הדין המרשיע. באותו יום רפתה המתיחות והסתנן לו הספוק המתוק. ידיעות אחרונות בשרו לה על ג־גאולה: תושבי רווחה נדונו למאסר. וכשרווחה הובלה אל בית־הסוהר הגיעה הרווחה הגדולה גם אל מחוץ לכתלים עד אל לבה של טופר. „הפרימיטיבים האלה, פראי האדם האלה, חיות טרף" חשבה לעצמה. „סוף סוף קבלו את ענשם, שישבו קצת, אולי זה ילמד אותם איך להתנהג" אמרה היא ברוגז למושיק, החבר שלה „שילמדו לקח, מבזים את כבוד הדת במדינה. אני ממש מתביישת". מושיק ניסה להגיד מ־שהו על עובדי אדמה תמימים, שמתם הונח לפניהם, על התגרויות מצד צוות בית־החולים, על הכאב שהם כואבים בענין נתוחי המתים ואשר לנו קשה לחוש אותו ועל... יותר מזה לא העיז. המבט בעיניים שיתק אותו. „מושיק אולי תאכל כבר".

„מוזר איך יש אנשים המוכנים להתפרע על שטויות כאלה. זה חבל, שאנשים מתים, אבל מה לעשות, זו דרך כל בשר, מתים. אבל בגלל נתוח פוסט מורטם? (חייכה לעצ־מה בספוק כשנזכרה במלה. רק לפני שבוע שננה אותה בשעור הלטינית) פרעות? פוי, על מה שאנשים מוכנים להשקיע כוחות וזעם". מישהו בחדר האוכל פגע קלות עם המגש שבידו בשרוולה והפריע לה בהרהוריה. טיפת מים קטנה נתזה על פניה והיא טפחה עליהם בזעם כדי לקנחם. „הייתי הורגת אותו" סננה בשיניים קפו־צות ונתנה מכה קלה ברגלה לאו־תו ברגש בלתי־זהיר.

„סיבות בשביל להתפרע ולהכות" חזרה שוב למחשבותיה הקודמות, „שישבו להם".

עליצותה של טופר נמשכה כל אותו ערב שרה וזמזמה לעצמה והספיקה לקרוא 10 עמודים נו־ספים מן הספר החדש. לקראת ח־צות נתנה נשיקת לילה טוב לאבא ואמא, שיחיו, לא הספיקה להשעין ראשה על הכר הלבן ומיד נרדמה.

בתוך הלילה מצאה עצמה יושבת בלבה של בקעה גדולה אין קצה לה. לגופה שמלת השבת האדומה משובצת הרבועים השחורים, כסא של כלון מושבה והיא מוקפת חו־מת זכוכית מעוגלת, שקופה וא־טומה הצומחת מקרקע הבקעה אל השמים. וסביב לחומה המון אנשים, פניהם לא מגולחות, עיניהם שקו־עות עמוק בחוריהם ואזיקים משו־מנים על ידיהם. והאנשים יוצרים בתיך הבקעה מעגלות מעגלות כש־הם מהלכים סחור סחור סביב לחו־מה. אנשי המעגל הראשון תוקעים בשופרות והזכוכית מתרעדת לקול התרועות.

פתאם טפס לו איש אחד על פני חומת הזכוכית החלקה מעלה מעלה, פשט ידו והניחה על אחד הפתחים וטפה של שמן נטפה מאזיקיו מטה מטה אל השמלה. כתם השומן הקטן החל מתפשט במהירות עד שכסה את השמלה כולה. רצתה לצעוק ולא עלתה לה, הכתם חנק את גרו־נה, ולפתע התנפצה חומת הזכו־כית בקול רעש גדול וטופר הת־עוררה בבהלה.

השמלה היתה תלויה על קולב ליד המטה ומסגרותיה השחורות בלטו לאורו הקלוש של הירח אשר חדר בין חרכי התריס.

בבוקר המחרת לא זכרה דבר. לאחר השעור הראשון ישבה שוב בחדר האוכל וסרגה. הניחה את הכפה הנסרגת והולכת על אחת שכבר נשלמה ומדדה את ארכה. „חייב להיות טפח, לפחות טפח". טופר הקפידה תמיד שגודלה של הכפה יתאים לדרישות ההלכה. „זה הרגש הדתי הבסיסי שלי" היתה אומרת לשושיק תמיד. „נו, אפשר להתחיל בדוגמא?"

לא הספיקה אפילו להניע את המסרגה והפריעו לה. „אנו החתו־מים מבקשים מנשיא המדינה לחון את תושבי רווחה שנדונו למאסר. אנשים תמימים אלה, עובדי אדמה..." היה כתוב על העצומה, שהוגשה לה. „מי עומד מאחורי זה?" שאלה בלגלוג למי שהניח את הטופס על שולחנה. שאלה נבונה, כמובן, „עוד עלול להיות שזה המפד"ל או המש־מרת הצעירה". את טופר אי־אפשר להוליך שולל, היא מיד מרגישה בחוש נשי שמשהו לא כל־כך כשר, חוץ מזה „אני נגד פטיציות" וחוץ מזה, בלון המסטיק מתנפץ בהחל־טיות ובקול דק, „מגיע להם". א־פילו טופר לא יכולה היתה, שלא לחייך בספוק לנמוקים המשכנעים כל־כך שעלו בדעתה אותו רגע. כשנזכרה בחלומה הסבה עיניה ב־בעתה מן הטופס „תנסו אצל אחרים". לא היתה זו אכזריות ח"ו, הנה רק שלושה ימים קודם חתמה על בק־שת חנינה לעורכי בול והרגישה נחת־רוח רבה כשהנשיא הודיע לאחר מכן על חנינתם.

„אבל תושבי רווחה פראי אדם" חשבה „אוכלי אדם ממש. לא שלא אכפת לי מהמתים, אני דווקא כל־כך רגישה ודווקא נורא אכפת לי מהם. אז בטח שאכפת לי מהמתים, אבל איזו התנהגות. קיבלו את שלהם למען ישמעו ויראו". צחוק חרישי. מתנגן, משוך קצת אחורה ומלווה הנהוני חן של ידה הימנית לווה את אחרוני המחשבות. „למען ישמעו ויראו" חשבה בהנאה בהמ־שיכה לצחקק לעצמה.

ישבה ולעסה את זבחי המתים בהנאה ובקצת שקשוק מופגן, בעת הלעיסה, למען ישמעו ויראו.

נפתלי שבע רצון

ברוך רוזניאל

ההציר היבש ומוכה הרוח מת מול הדשא הירוק הירוק והקסום והעם יושב בבר־אילן. הדשא מש־תרע לכל מלוא העין, ומן הקצה האחד א' בא בחביתו ומן הקצה האחר ב' בא בקורתו, נשברה כדו של זה בקורתו של זה, פטור; של־זה רשות להלך ולזה רשות להלך וכל המעביר על דעת בעל־הבית נקרא גזלן, ובעל־הבית עושה ב־עציצו. והדעת נפלה לגינה ונהנית והחציר המצוי משלם במיטב.

זה אשר מעולל היצר, שגם מאמין החציר המצוי בג' החוכמות השמושיות לעולם אינו דשא; וח־ציר משאינו דשא אינלו דעת ולא יזרוק עליו סמרטוט.

ב. אין להכות את התינוך מכת אוייב מוסר אכזרי לא בשוטים ולא במקל, אלא ברצועה קטנה.

ג. ישב לו קוץ ברגלו או נת־פזרו לו מעות בפני אליל, לא ישוח להסיר את הקוץ או ליטול את המעות, מפני שנראה כמש־תחוה לו.

ורק המנהיגים העושים בעציצם ואתם צבא שבע־מאות רבנים ו־עתון יומי ועם כדשא, שהפילו עצ־מם על הגנה, יודעים טעמי ג' החוכמות השמושיות.

עד שנתברר לבעל הכד כי לבעל הקורה רשות להלך, ולהיפך. נטל בעל־דבבו קורה מבין עיניו וחבט בו עד שהודה לפניו, ונפטר. ב־סמוך לכך, נכתב לכבוד המנהיגים ולכבוד הגינה ולכבוד החכמים, באותו עתון, כי הנה הודה בעל הכד; למוחרת כנסו לו עצרה ונתנו לו עמוד וערבו לו כד חדש, נאה מקודמו ולו חופת אור ותל־מידים הרבה. משנעשה בעל הכד לבעל עמוד גילה להם כי בעל הקורה שב ותקע קורתו לבין עיניו, ומכאן סומא ואין להשגיח בו. ונתנו לכך פרסום בעתון באו־תיות קדוש לבנה, רמז שאף הלבנה מתרצה לבעל העמוד החדש, ומה הלבנה כך השמים כולם ומה לבעל העמוד כך לבעלי־הבתים. ויש אומ־רים, משמם, אף שמי־שמים מראים להם פנים שוחקות.

מכל מקום נעשו שותפין ומת־עסקין בפרכוס בחולצות־שד בקו־בות השקופות. וכך הבור הוא של שני שותפין, ועבר עליו הראשון, הוא וכל חילו, ולא כיסהו, והשני ועמודו ותלמידיו ולא כסהו, השני חייב. ואני אומר שנפטר, שלפי שהוקהה בקורה נזהר בבור, וכן שהוגלו בכך, ועמודו וחופת־האור פטורים, שאין רוח בם בלא תל־מידים. ותלמידים חייבים.

שהם כאותו ששכר חמור על מנת שהוא חמור גיבור ויודע ל־שיר. ובעל החמור הולך עמו, וה־בעל הוא גיבור כזמזומים ושר כציפיר הודית, והוא רכוב על חמורו. הוא ולא מלאך. והשוכר לאחריהם סופק וקורא, ראו לחמור שהוא שר, ראו לחמור שהוא שר.

אי כבוד

הלל וים

רעיון הבחירה אינו מטענו ה־תודעתי של עם ישראל, שהרי כל טבע בלתי אמצעי של קיום זה הוא מפכה, אבל התודעה כל אימת שהיא אומרת להתנשא על־פני ה־קיום כשהוא לעצמו מתכהשת לו... כי כאן מצניע צבור את עצם ישותו מהארה רוחנית".[1]

כל־כך מגוחך בעת הזאת לנפנף ברעיון הבחירה, באמת איש אינו עושה זאת, גם בעבר לא עשו את רעיון הבחירה לדגל.

זו היתה הכרה של אמת מחייבת שאין מתחממים לאורה, אלא חיים עמה: פעמים כאות קין, פעמים כאות של ברכה. מדת הברכה היתה מותנית בעשיית רצונו של מקום, שאם לא כן נמשלים לעפר.

מעולם לא הביט המאמין על עקרון זה כמעניק אשראי מראש לעצם הקיום היהודי. ולא מפני שהיה אפולוגטיקן, אלא מפני שה־עצמות האצילות אינה שוטחת את אצילותה בצבור כנגד העם.

ממש כפי שאין אדם מגיד על עצמו — יפה אני — כך ממש לא אמר — אני נבחר.

אלא ש„בעת הזאת" אדם יפה אין ספק שיכריז על עצמו שאם לא כן, סימן שהוא כעור.

כך ממש אין מכריזים על הב־חירה, אלא שאם היו יכולים היו מכריזים.

„הצבור הדתי המאורגן" אינו מהין להשתמש בסיסמא של „אתה בחרתנו" מפני שהוא מדמה לחשוב שזו באמת רק סיסמא, או לכל היותר מטבע של לשון היכול לש־מש בסיס לדרשה שנושאה ה־עיקרי, במה שונה הגזעיות היהו־דית מהגזענות הגרמנית.

ודאי הוא שהסיבה לגניזת רעיון הבחירה אינה נובעת מהצליל ה־צורם שיש לרעיון „הגזע" הנבחר בעיני צבור „מתקדם". ההצנעה של הרעיון, שהוא אבן פנה לקיומו של עם ישראל, נובעת לא רק מן ה־גחוך הנשמע בראש חוצות, לשמע ה„פראזה" הזו — אלא בעיקר מפני שיהודי מסויים מתבייש ב־עצמו ונח לו לבייש עצמו ובלבד שלא ישתעשע ברעיון מגוחך שכזה. יהודים מסויימים רבים לא רק שרעיון הבחירה זר ומוזר, אלא שכגוראה מתוך תחושת אשם הנו־בעת מעצם „החוצפה הגדולה" של העלאת רעיון שכזה בעבר הם חבים להתנצל על עצם קיומם עלי אדמות ולהוכיח לאנושות שהיהודי נופל ממש ככולם.

היהדות — טוענים כמה חוק־רים חשובים קיימת בכוח האינ־רציה — אך למען האמת היא מתה זה מכבר. אותה יהדות ה־דומה כמתה עדיין מתאבקת ודשה בעקבותיה שלבים של סולמות חב־רתיים היורדים עד למרתף האנו־שות. גראה, שאין צבור המבטל את ישותו, המכפיש את עצמו ב־עפר כחלק הארי שבצבור הדתי.

ההסכמה הנלבבת להתקרא בשם „דוסים" אומרת דרשני.

ניער דתי בינו לבין עצמו מגדיר עצמו כ„דוס", זו אינה מטבע יצו־גית כלפי העולם החילוני.

דווקא במגעים עם צבור לא דתי, נזדרז זריזות יתר להכתיר את הבר־נו בכתר „דוסים".

בכופו של דבר מה מכסה כפה כרוגה ממוצעת, רגשות של אי נוחות — זו לשון נקיה.

הליכה על בהונות הרגלים זו הליכה אפינית.

למרית חוסר האינדבידואליות, אין אדם דתי אוהב להמצא בתוך צבור של דתיים.

פשוט יש מראות רבות מדי.

השנאה והבוז העצמי שרוחש צ־עיר דתי לחבריו זו תופעה צבורית כשהמאבחן שלה זו הנימה האפו־לוגטית של הצבור הדתי. „אבטו־אנטישמיות", כתב פרופ' ב. קורצוויל „הרי אין זו אלא ציון תופעה שייתר משיש בה הסבר יש בה הדבקת קו מילולי"[2]. באותה מסה

(המשך בעמ' 14)

בת קול עתון הסטודנטים

עורך: **אריאל רוזן-צבי**. מערכת: יצחק גולדשטין, הלל וים, שולה לויטס, מ. מנחם, צבי פרידמן, ישראל קצובר, שאול שיף. גראפיקה: יוסי אבולעפיה.

כתובת המערכת: אוניברסיטה בר־אילן, הסתדרות הסטודנטים, רמת־גן, טל. 752658. המו"ל: הסתדרות הסטודנטים.

סודר במסדרת בייטל — נדפס בדפוס דניאלי, תל־אביב

לא אכזבתי את שולחי את עצמי ואת העם

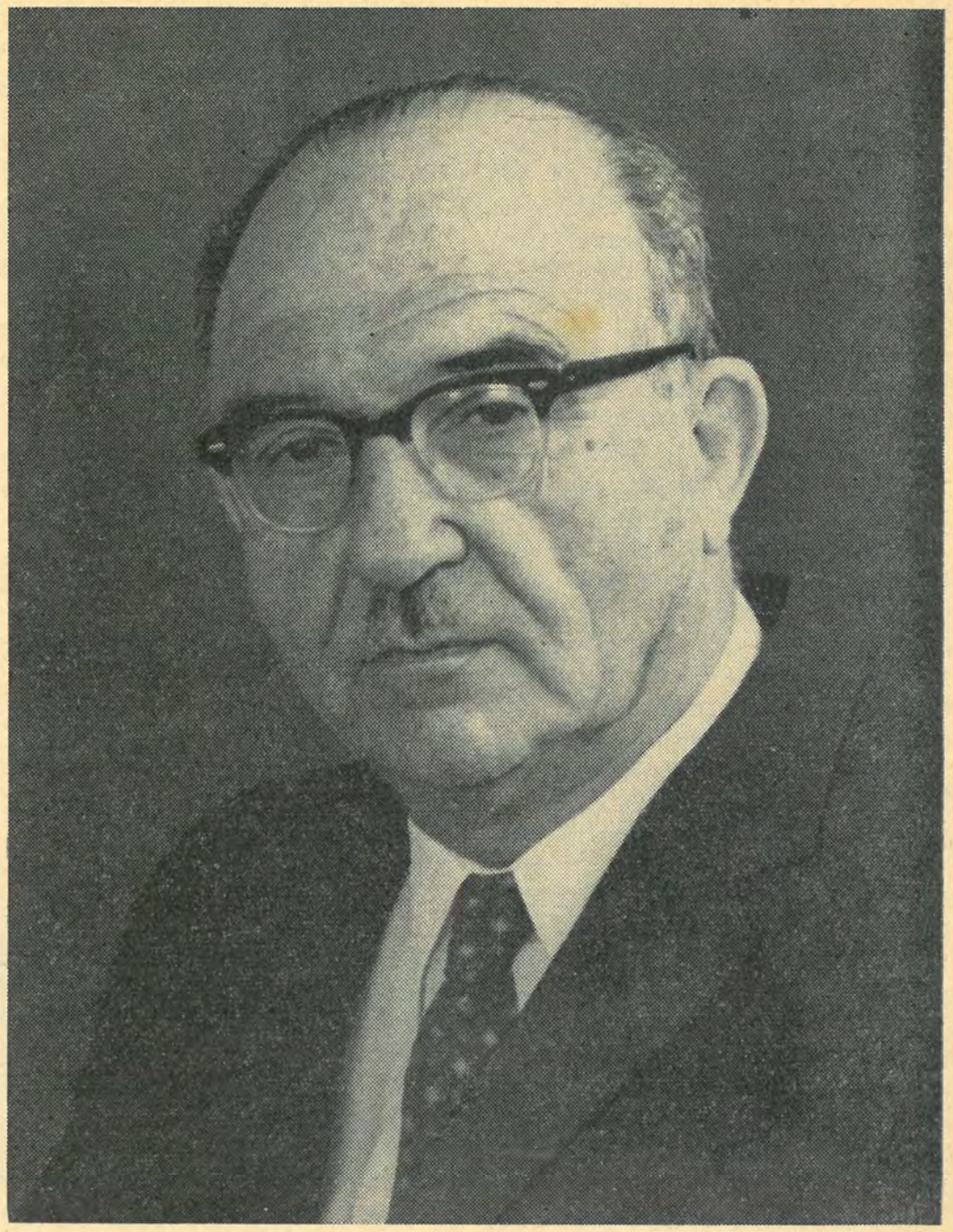

אני בהרגשת מלוי נכון של השליחות הזאת * ה„המשך" והחדש משמשים יחד בממשלה הזאת * אינני מקבל את ההנחה של משבר אמון בעם * צריך שינויים בשיטת הבחירות בישראל * לו הלכנו לבחירות אין לי ספקות לגבי התוצאות * הקואליציה הנוכחית תאריך כל ימי הקדנציה הזאת * האתגרים של ישראל תשכ"ז הם: תעוש ופתוח תעשיתי * אני נגד הפרדת הדת מהמדינה * בטול הממשל הצבאי יש לו ערך לקרוב השלום עם ארצות־ערב * לכל יהודי חלק בישראל והוא יכול להביע דעה.

אריאל רוזן-צבי ושאול שיך מראיינים את:

ראש הממשלה ושר הבטחון

לוי אשכול

הראיון נפתח למעשה שבוע ימים קודם לכן כאשר נמסרו 24 שאלות, שסביבן יסוב הדיון. אלא שעם תחילת הראיון דחינו את אלה ופתחנו בצרור חדש של שאלות ורק מעט מאלה שהוגשו גם נשאלו.

מפת א"י ומפות העולם סביבנו, בלשכתו של ראש הממשלה, אהרון כידן לשמאלנו, עדי יפה לימיננו ו־ראש הממשלה מולנו. עתים מהסס, עתים בוטח. בטויים באנגלית וב־יידיש עסיסית קולחים ללא הרף.

שאלה ראשונה ישירה וקצת מפ־תעת:

שאלה: מהי הרגשתך כאחד האנשים ה־מותקפים ביותר במדינה?

רה"מ: מטבעי אני איש אופטימי. במשך חיי בארץ ניסיתי ידי בשליחויות רבות מטעם התנועה, ואני חושב שהן שליחויות לאומיות. לא תמיד נתקלתי בהסכמה מצד כולם בכל. נוסף לכך — תאמינו או לא תאמינו, אינני ישב כל רגע או כל יום ו־אינני יודע מה יהיה אז). אני בטוח שמת־קופה לתקופה אם לא בכל יום, אם נעשה בדיקה של המים ימצא איזשהו שנוי, החיים רחש שאני מתקף ע"י מישהו. לעתים אני תיקף את מישהו ולעתים מישהו תוקף אותי. **אבל אני מרגיש את עצמי ב־עבודה ובמלוי השליחות די בחר־נשת מלוי נכון של השליחות הזאת וללא רתיעה מיוחדת של ההתקפה.**

ישן וגם חדש

שאלה: ב־23.6 שנה זו, אתה משלים 4 שנות כהונה (רה"מ: באמת לא ידעתי), כיצד אתה מסכם תקופה זו? האם אתה רואה את ממשלתך עדיין כממשלת המשך כפי שהצהרת בשעתו? היום, כשאתה מכיר את הקשיים מנסיון. האם היית לוקח משרה זו שנית? התגיש מועמדותך בבחירות הבאות? על אילו השגים של הממשלה הנוכחית אתה יכול להצביע?

רה"מ: טוב שהזכרתני שעכשיו כמעט ומלאו 4 שנים. אודה ולא אבוש כי כמעט שלא הרגשתי איך שהזמן עובר. הוא עובר מהר בגלל עומס העבודה החשובה, המענ־ינת, והאחראית. ממשלה זו היא המשך ל־ממשלות קודמות באותו מובן שמי הירדן הם אותם מים לפני שהם נכנסו לכנרת ואחרי שהם יוצאים מהכנרת (ובחיוך מעיר: עד שאנחנו ניציא אותם להשקיה כולם ו־מקום שאנו מוצאים בו רק טפת מים וזה רוצה לומר שאנו ממשיכים בקדוחים גם במדבר ובשממה ופה ושם מגלים מים. מע־הם בד"כ המשך. קיום מדינה, ממשלה וה־מרבית המכרעת של המעשים והמשימות הם אותם המעשים. אחרי הכל אנחנו רק מדינה בת 19 שנה, ו־4 שנים הן כ־20% מתקופה זו. ומטבע הדבר שיראה המשך. אולם בכל דבר או בהרבה מאד דברים יש שנויים. זה לא כל כך קל ללכת למנות כרוכל שנוי אחר שנוי בענין זה או בענין אחר. אבל אנסה לעלות על המחשבה כמה דברים:

בשנים הללו. כפי שאומרים הסברס, „הת־לבשנו" על החיאת הגליל המרכזי שהיה מוזנח מאוד. החלטנו לישב את השטחים ה־שוממים. בפסח המתקרב אני מקוה שנחגוך 4 או 5 ישובים חדשים על אדמה זו. כאשר התחלנו לדבר על כך כמעט בראשית עבו־דתי, היו כל כך הרבה ספקות, לגלוג ולעז של מלעיזים ומלעיגים בעתונים מסוימים, כמו על הרבה דברים שעשינו בארץ, שמן ה־ראוי היה לו יכולתי להזמין את כולם ואתכם גם כן שתביאו ותראו את 4 הישובים ש־מיושבים כמעט כולם על ידי הדור השני של בני־המושבים החקלאיים החדשים שהושבנו לפני 15 שנה בסביבה הזו. זוהי רק דוגמא אחת.

אינני יכול שלא להזכיר את המאמצים הנעשים בנגב. הוקמו 4 ישובים. ישוב בכל לים קודם כל קבוצת נח"ל, אח"כ זה הופך לישוב. אותו הדבר נתונה דעתנו לבשור וגם עכשו נמשכת שם עבודה, לא אומר התישבות ממש, עדיין, אלא חקירה ולמידה כי זה שטח לגמרי אחר באופיו האקלימי, האגרוטכני, אשר יכול לתת לנו אפשרויות של יצוא חקלאי רציני וזה תובע חקירה. העכוב שם הוא החוסר במים ועל המים מיד אגיד איזה דבר בנפרד. אמרתי כבר שאנו ממשיכים בקדוחים בכל מקום שאפשר, אבל בעיקר אני רוצה להתעכב על הסי־כויים שיש לנו.

גם זה וגם זה

שאלה: הדברים שמנית עכשיו הם במס־גרת השנויים או במסגרת „ההמשך"?

רה"מ: גם זה וגם זה. הממשלה הקודמת, לי מותר להגיד הואיל וכך קרה שאת ההת־ישבות הגדולה העממית אני עם קבוצת הברים עשיתי כשהייתי חבר בסוכנות ה־יהודית, בין כשר החקלאות ואח"כ כשר ה־אוצר. היה זה בתקופה שהעם היהודי בהמוניו החל לבא לארץ. אח"כ באה איזה הפסקה והחלו לדבר בארץ על כך שדי לנו בחקלאות. עכשיו אני מחדש וממשיך בגליל המרכזי גם מתוך טעמים מדיניים וגם מתוך כך ש־צריך שהעם יהיה מושרש בקרקעו לכל

ארכה ורחבה של הארץ ובדרום הרחוק כמו בבשור ובנגב הרחוק עד יטבתה ועין יהב, שאנו הופכים אותם לישובים.

הדבר שהוא לגמרי חדש, א"כ בחיינו ה־חדש והישן הם בהרבה מעורבים. זו אותה הארץ ואותו העם, אותם האידיאות ואותם היסודות. אבל התפלת מי הים למשל זהו פרו־דוקט של השנים האחרונות. התנהל משא ומתן עם נשיא ארה"ב וניתנה כמעט הבטחה שתינתן לנו עזרה רבה להקים מפעל להת־פלת מים. בעצם הימים האלה יושב ב־

אינני מבין

ארה"ב שליח של משרד רה"מ אשר מנהל משא ומתן עם האיש שהיה כאן לפני כמה חדשים כשליחו של נשיא ארה"ב, שבא כ־אילו לסכם ולהכין מסקנות בשביל הנשיא. לאחר הועדה המשותפת ה־Joint commity להתפיל את מי הים — זה דבר חדש, ודאי לא רק בישראל אלא גם בעולם. ימים יש לנו הרבה יותר מקרקע. אני מקוה שבמוקדם או במאוחר, ולשם זהירות אגיד אולי עוד במשך הקדנציה הזאת שלי כראש ממשלה, נדע ברורות איפה אנחנו עומדים: במוקדם או במאוחר אפשר לומר שאנחנו נמתיק (נזכר אסוציאטיביתי: סוד) את מי הים ל־השקיה ואז השטחים לעיבוד חקלאי הם עצומים אפילו בצפון הארץ שם הגשמים מרובים, ושם אפשר לגדל כמה מן המינים בהם נתברכה הארץ בלי תוספת מים, כמו: דגנים ועצי פרי שונים, למדנו שעם תוספת קצת מים, היבולים רבים יותר. זה בשטח זה.

לא אכזבתי

אשר ליחסי לתפקיד — אמרתי כבר שבחיי בארץ עשיתי כמה שליחויות החל מנסיון מחודש של כבוש העבודה בפתח־תקוה, דרך הליכה לעבודה בדגניה, ועד לשליחויות ציבוריות שונות. תמיד נשלחתי, מעולם לא ביקשתי לעצמי שליחות, פרט לעצם עבודת הידים. זה היה ביסוד הפילו־סופיה הציונית בכלל ושלי בפרט, מענין לענין יכולתי להשאל אותה שאלה. נגשתי מלכתחילה לכל שליחות בדאגה וב־חרדה. כעבור זמן אפשר היה בכל מקרה, לשאול אותי אותה שאלה!: האם השאותיך וספקותיך התאמתו או להיפך, אתה הצדקת את האמון שנתנו בך והגשמת את שהוטל עליך? צר לי להגיד זאת על עצמי, אני שלא הייתי רוצה לא להתנשאות ולא להת־רברב, **נדמה לי, שמשליחות לשליחות לא אכזבתי את שולחי ואת עצמי כי סוף סוף אדם יודע לבקר את עצמו אולי יותר מאשר אחרים. חושבני שאני יכול להגיד זאת גם על השנים הללו בתפקיד הזה.** כמובן, אין גבול לטוב, the sky is the limit.

מובן — השגים לא תמיד תלויים באדם. יש קונסטלציות שונות הסטוריות בעולם כולו, המשפיעות גם הן. אני מדבר על החיים ה־פוליטיים, וגם הבטחוניים. אבל אם אני מסכם את ארבעת השנים אני אומר לעצמי: **לא אכזבתי את עצמי, בעיקר לא אכזבתי את שולחי ואת העם אשר על ידו נשלחתי לפעולה.**

לא אומר דבר על כך אם אני אע־מיד את המועמדות שלי לבחירות הבאות מתוך נמוקים מובנים.

שאלה: האם אינך סבור כי אופן הטפול או הסברת הענין בפרשיות: סומרפיין, בול, נצוץ, ג'ואיש אובזרבר, המדיניות הכלכלית, אבטלה, פרסומים בחו"ל וכדומה, מעיבה על יכולתה של הממשלה להמשיך בהנהגת העם בישראל?

רה"מ: השואל כרך כאן צרור של עניי־נים וערבב מין בשאינו מינו. כל אחד ואחד מענינים אלה תיבע הסבר או תשובה או התיחסות מיוחדת. ואם אעשה זאת, זה לבד יקח את מלוא הסליל של הטייפ. אני מוכן לומר שבהסברה (מהסס) היינו צריכים לפתח יותר יכולת. בהסברת המעשים וה־עבודות שאנו עושים בין הטובים ובין אלה הנראים ככשלונות היינו צריכים לפתח הס־ברה יתרה. גם הסברה היא תורה ולימוד היא זקוקה ולא תמיד נמצא אנשים ולא אלה שעומדים בעצמם בתוך האש, ובינתיים עסוקים בעשייה יכולים לעשות גם זה וגם זה. אבל נצטרך לשים על כך לב כי זה ראוי לכך.

משבר אמון

אנחנו: האם אינך חושב שהטפול בענינים האלה היה כשלון של הממשלה לפחות מ־בחינה זו שערערה את אמון העם. רוב העתונים יצאו נגד הממשלה?

רה"מ: **אני אינני מודד את אמון העם במאמרים שנכתבים בעתונים. זה איננו מודד יחידי והכי מדויק ואני מיעץ גם לכם לא לקבלם כ־מודד אמת מדויק.** סוף סוף עתון זה יציר כפיה של קבוצה קטנה של אנשים, ש־

האם המצב כל־כך חמור?

הם מחוים דעתם ובגלל כך שיש להם דפוס וניר אין דעתם שקולה הרבה יותר מאשר דעתו של כל יהודי אחר ברחוב או דעתם של אנשי הממשלה. הרי גם הם קבוצת אנ־שים. **אני אינני מקבל את ההנחה הזאת של משבר אמון בעם. אמרתי שטוב שתהיה הסברה ונכון שהצד הזה אצלנו היה חלש,** ואם אתה רוצה לקרוא לזה כשלון לא אוכל לעשות דבר, אבל כשלון של ממשלה זה דבר (בקול פתתי) הרבה יותר חרוץ וחריף. הדוגמאות שאתם הבאתם — אלה דברים שבחיי יום יום או בחיי שנים, משתפרים ומוצאים את תקונם. לו שאלת אותי לחוד על בול, על נצוץ ועל ג'ואיש אובזרבר הרי אלו פרשיות שאני יכול בעצימת עינים להסביר ולהצדיק כל מה שעשינו. על מדיניות כלכלית עוד נדבר. הפרסומים בחו"ל זה כשלונם של הכותבים ולא כשלונה של הממשלה **ויסתבר לך שזה אותו האיש או אותם 2—3 אנ־שים שעשו את הנצוץ ואת הבול ועתונים אחרים שאינני רוצה לקרא בשמם, כי אתה לא קראת.** ובימים אלה אפשר להיות תוך שעה בצרפת ולמצוא אוזן קשבת של עתון שקצת דומה לבטוי „אוזן קשבת" או עתון אחר אשר ידפיס את הדבר. זהו כשלונם המוסרי של עושי המלאכה הזאת. אילו אפילו עסקנו — ונ־עסוק בהסברה יותר רחבה, אני מקווה שגש־תדל לעמוד על רמה יותר גבוהה בהסברת עניני המדינה והממשלה.

לו הלכנו לבחירות

שאלה: כלומר, אתה אינך חושב שהנהגת המדינה סובלת ממשברי אמון?

רה"מ: אני לא חושב שהנהגת המדינה סובלת ממשברי אמון. יכולים להיות יחסים עוברים וזה לוקח שבוע שבועיים ומחרתיים פתאום ייעשה איזה דבר על ידי הממשלה שיראה את הדברים באור אחר. ברגע זה למשל יש לי משהו, אבל אני לא אגיד זאת, אשר יתברר (ואולי זה שייך לשאלה מהם הדברים החדשים) או לו, למשל יכולתי כבר עכשיו לבשר שאנחנו ניגשים להתפלת מים בישראל. אני מתאר לעצמי שפתאום ימצאו רבים שיגידו „או! דברים נעשים מתחת לפני הקרקע שלא ראינו כמותם את־מול". או מין דבר אחר שבאמת אינני רוצה עדיין להזכיר. **אם אני עושה לעצמי נתוח הצבור והרכבו וחושב שלו היינו צריכים לעמוד, אפילו עכשיו, שהצטבר הכל בכת-אחת, כל המר־עין הבישיון שהזכרת, הרי אם אני עושה לי חשבון בהכירי את עמי לו עמדנו כעת לפני כס המשפט של העם, לו הלכנו לבחירות, אין לי לגמרי ספקות לגבי התוצאות.** אבל, כמובן, ממשלה צריכה לעמול יום יום כדי להרוויח לא רק את לחמה אלא את אמונו של העם ברחבי הארץ, וכמובן, בתקופה שישנם עשרות אלפי מחוסרי עבודה אין אלה הימים הכי טובים ובמיוחד עם מחוסרי העבודה עצמם להכנס לברורים ולויכוחים.

שאלה: ב־19.2.65 בועידת מפא"י בנאום התשובה של רה"מ לבן־גוריון (רה"מ לאהרן כידן: דוס זיינן גנץ אנדרה פראגן, אבל זה לא איכפת לי, נו נשמע, נראה) וכן בספרו של רה"מ במעלה הדרך עמ' 140 (רה"מ: יא חביבי!) נאמר שרה"מ יעשה נפשות ל־שינוי שיטת הבחירות. כיצד מוגשם או יוגשם רעיון זה בהתחשב בדעתה הנוכחית של מפא"י?

מצב של התפוררות

רה"מ: יושבת עכשיו ועדה של מפא"י וחוקרת ולומדת את שיטות הבחירה בארצות שונות. הועדה כבר מסיימת את עבודת איסוף החומר אשר עליו ישבו מוסדות ה־מערך, יטפלו בענין וילמדו (פונה אל עוזרו ושואל:) מה, אני אמרתי אז: „יעשו נפ־שות"? **כן, אני גם עכשיו חושב, ש־צריך שינויים בשיטת הבחירות ב־ישראל.** המצב הזה שיש לנו סיעה של „אנחנו", שהיא של איש אחד זה דבר משונה. **אולם, עוד יותר מאשר אי־פעם ברור לי שמה שכן גוריון נלחם עליו** (או, אולי בלי להזכיר שמות. אינני רוצה להרגיז) **זה שנים ולא הולך לו,**

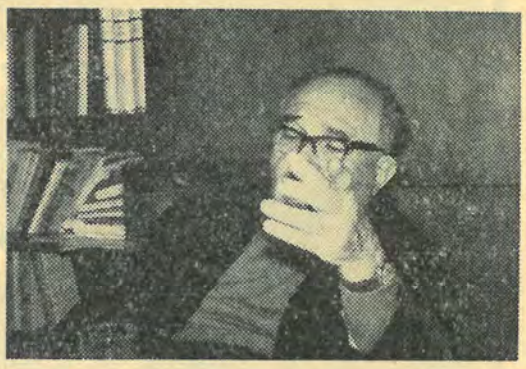

נו, באמת?!

אין לזה סיכוי (מדגיש) ואולי גם לא כל־כך טוב ברוב של 51% להכריח מחצית העם לבלוע איזה דבר אשר הוא מאד לא רוצה בו, אבל אני בעד שינויים ואני מקווה ש־יהיו שינויים ונוכל לרכז רוב לאיזשהו שי־נוי שיש לי ערך וטעם. רצוי כל שינוי שיביא להקטנת מספר סיעות של אינטרסנטים מיוחדים אשר אין להם לא דרך מיוחדת ולא אידיאה מיוחדת. כל שינוי שיקטין את ה־מספר יהיה לטובה.

כשם שאעשה מאמץ לעשות נפשות לכך גם עכשיו אומר שאעשה הכל שהדבר יעשה עם המערך. מפני שאני חושב את מפא"י ו־אחה"ע במצבן העכשוי כמערך, ובמצבם האפ־שרי והנתון בהיק העתיד הקרוב או הרחוק כמפלגה מאוחדת ואני מחשיב זאת מאד.

ובכן תשובתי היתה: שאני עומד על־כך, ששינויים נחוצים. **המצב היום הוא יותר מדי מצב של התפוררות ובאופן תיאורטי יכול לתת את ההזדמנות לסיעת איש אחד להכריע הכף לצד זה או אחר.** אנו מטפלים בזה עכשיו על מנת שנוכל לגבש את מרבית תנועות הפו־עלים בארץ ואנשים הקרובים לתנועת ה־פועלים או כאלה שרואים את הענין הזה כחשוב.

שאלה: **האם אתה סבור, שיש עתיד ל־קיומה של הקואליציה הנוכחית כשהמתחים הפנימיים בתוכה רבים כל־כך: הליברלים העצמאיים מצהירים כי: „זהו מעשה גבורה לשבת בממשלה הזאת", מפ"ם מארגנת שבי־תות נגד הממשלה ויוצאת בחריפות נגד הקו ורק השבוע אמר השר ברזילי שאילו נערכה הפגנה נגד אי־תשלום תוספת יוקר הוא היה משתתף בה ואילו המפד"ל נמצאת במתיחות מתמדת בשאלות דתיות עם שתי השותפות האחרות בקואליציה?**

יחיה לו כל אחד באמונתו

רה"מ: אינני יכול לענות במקומם. **אני אין לי ספק שהקואליציה הזאת תא־ריך את כל ימי הקדנציה הזאת.** אגב, אתה נטטח כמה דברים שלא נתקלתי בהם (כידן מעיר תוך כדי השיחה: זה רק אומר שזו ממשלה של גבורים. רה"מ: עזוב, זה משהו בשביל לענות). צריך לקחת בחשבון שבמידה שמפלגה קטנה או אולי אומר פחות גדולה, אינני רוצה להעליב, בה במידה יש לה ההכרח להסביר את עצמה בפני חבריה ובוחריה... ואז כמובן טוב לעתים להציג את עצמה כגיבורה העושה מעשי גבורה ואז זה מובן שמעשה הגבורה הוא לשם ענין גדול, לאומי, והיא מציגה עצמה כמקריבה קרבן בכך שהיא משתתפת בממשלה כדי להגן על ה־ענינים. **יחיה לו כל אחד באמונתו או ברצונו להציג את עצמו כפי שהוא רוצה. אם אני לוקח את הסך־הכל של הממשלה, ואני מכיר כבר הרבה קואליציות במשך השנים, זו קוא־ליציה שיש לה אפשרות מלאה ל־הוציא את שונתיה.** אנחנו מראש הנחנו שאין זה אחוד של כל המפלגות למפלגה אחת. ידענו שבכמה דברים יש לכל אחד צורך לעמדה משלו. אולם מכאן ועד לאי־קיום הממשלה הדרך רחוקה. לדעתי, כל המפלגות היושבות בממשלה מעונינות ב־קיומה, כפי שהיא, תוך האבקות כל אחד על עניניו, אבל ע"י קבלת ההכרעה ע"י הרוב.

בנוגע למפ"ם אומר את דברי תוך שמירת כבוד לשותפים בקואליציה. יכולתי אולי קצת להתלוצץ על משהו אבל אינני רוצה. מפ"ם אומרת כי אין זו הפגנה נגד הממ־שלה אלא נגד האבטלה.

א'עוילם איז נישט א' גוילם

אנחנו: הגבולות דקים מאד, בעיני המפגין יש זהות מוחלטת בין האבטלה לממשלה.

רה"מ: (בחוסר סבלנות) אני מדבר על **מפלגות** כי יכול להיות שאם מפלגה זו או אחרת אינה יושבת בממשלה הרי היא עורכת הפגנות ביתר תיאבון וביתר חרי־צות — ואז זה ודאי נגד הממשלה. ככה הן המפלגות. א'עוילם איז נישט א' גוילם, הציבור עשוי פעם לשאול את עצמו: „רבונו של עולם הלא הם בכל־זאת יושבים בממ־שלה הזאת. אם אפשר לעשות יותר טוב למה לא עושים. ב. אם אפשר ולא עושים,

הרי אמרתי שהכל יהיה בסדר!

למה יושבים?" **ומשום כך כאשר מי־שהו אומר „לא נגד הממשלה" זה לא דברים בטלים. מישהו יסביר זאת מרצון של הבעת השתתפות, מישהו יאמר שזה תוספת לחץ, אבל בכ"ז בוחרים לשבת בממשלה.**

שאלה: כיצד אתה מוכן למרות הכל להשלים עם שותפותה של מפ"ם בממשלה הנוכחית, כאשר זו מחבלת בה. האם אין אתה משלים בכך עם פגיעה ביוקרת הממ־

שלה?

רה"מ: ר' יצחק לוי מברדיצ'ב היה אומר: „הביטו נא, לפי דבריהם כל כך קשה להם לשבת. הם יושבים על סיכות, ובכ"ז יושבים בקואליציה הזאת בממשלה מפני שיש דבר שהוא למעלה מן הכל גם למפ"ם וגם למפלגות אחרות וזה שמירת אחדות־פועלי־ישראל, אמנם לא במפלגה אחת, אבל הדברים היסודיים: מורשת תנועת העבודה, בנינה של הארץ ותחייתו של העם שקולים כנגד סבל אשר לפי דבריהם הוא חמור כל כך, הרי הם יושבים על סיכות! אינני רוצה פה להוסיף ולומר, שלו... (לאחר שניה) נו, נעמיד פה: קודה.

שאלה: אבל אתה **כראש הממשלה** מוכן להשלים עם המצב כמו שהוא?

רה"מ: **כן אני חושב שהעניינים מתנהלים בגדר יחסים אנושיים פ־חות או יותר תקינים.**

שאלה: כאן תרשה לי לצטט את מה שאמר השר מ. קול כי „אין יחסי אמון וחברות בין השרים", כיצד יכולה הממשלה לפעול בדרך של חוסר אמון בין חבריה?

רה"מ: **אנחנו** 18 **חברים בממשלה. קול הוא איש אחד, אחד מ־18. אפילו כשאמר כך, ויכול להיות שהוא מר־גיש כך, זה עוד לא הופך את זה לאמת ברה כחמה.**

יכולים לפעמים להיות חילוקי דעות בין שני חברים גם אם הם חברים לפרק ארוך ולשנים, ולא הייתי אומר ביחוד במקרה זה, ואינני רוצה, וביחוד אני, להכנס להסברת אופי וויכוח ענין זה או אחר בין 2 שרים. אולם בשום אופן שום בר־דעת לא יאמר שהויכוח שהיה, שעל יסוד זה אמר מה שאמר קול, שזה יכול לשמש עילה לפירוק הקואליציה. ראיה לדבר שכל חבריו למפלגה של קול, יעצו לו, או יותר מיעצו לו, להמשיך בשליחותו.

לא היתה נזיפה

שאלה: מה היחסים בינך לבין קול לאחר הנזיפה שנזפת בו?

רה"מ: אל"ף, זו המצאה של מישהו, אני לא נזפתי. הסיכום היה: שמטילים על רה"מ להביע את צערו על ויכוח פומבי בין 2 שרים. לא אני ולא הממשלה השתמשנו במילה „נזיפה". **חצי שעה אחרי זה וב־כל הימים האלה אני מטפל אתו בעניינים שהם הרבה יותר חשובים במובן הכלכלי, המשקי, המדיני — מאשר הויכוח הזה שאמרתי שהשרים לא צריכים להתווכח ביניהם בכנסת ובמיוחד לאחר שהממשלה קבעה עמדה** (דופק בשולחן). **הממשלה קבעה עמדה כך צריך להיות. אני מניח שבד"כ בפרינציפ גם הוא מקבל זאת, אולם יצרו של אדם לעתים משתלט עליו.**

שאלה: רה"מ אמר גם בוהע"פ גם בנצרת שהמיתון לא תוכנן אלא הוא פרי המציאות

זה אפשרי!

ומי שאומר שהמיתון תוכנן אינו יודע מה הוא שח. לפני מספר חדשים אמר ספיר שהחלטת המיתון נתקבלה בסתו 1964 וכי ועדת השרים לענייני כלכלה התכנסה בענין זה מספר פעמים. כיצד תבאר סתירה זו? מדוע הרשתה לעצמה מפא"י, למרות שידעה כבר על המיתון, להוציא 100 מיליון ל"י על הבחירות האחרונות?

רה"מ: אתחיל דוקא מהסוף. הגוזמה הזאת של 100 מיליון ל"י שמפא"י הוציאה לבחירות, גם בין הגוזמאות של רבה בר־בר חנא היתה אחת הגוזמאות הגדולות.

לעצם השאלה, היה תכנון והוא קיים אתנו כבר שנים רבות והוא אומר שצריך לבצע את תעוש הארץ ואף בחקלאות, לאחר שסיפקנו את כל מחסורנו, להגיע ליצוא. ואנחנו תבענו על כל במה שגידול של 6% לצריכה אישית־פרטית בכל שנה 6% על 6% על 6% בכל שנה, עם ריבית דריבית, אמרנו, שדבר זה לא ייכל להתקיים (בתקיפות) לא לעולם חוסן. כל זמן שישנו מטר הכסף שאנו לא נתבעים להחזיר אותו כמו השילומים וכמו ה־U.J.A אנחנו חיים חיי גן־עדן של... (נעצר). ככה וככה. זאת אמרנו וזה היה ברור שאנחנו מחוייבים לעבור לשיטה אחרת.

פתאום באה הפסקה

עדי יפה רומז לנו שנותרו רק כ־30 דקות. מנהיג המפלגה הליברלית תורף עומד להגיע כל רגע. ראש הממשלה: אין דבר, אל תלחץ עליהם. כבר נכנסנו לענין, נכנסו.

זה באשר לתכנון. באותם הימים, שדברנו איש לא יכול היה להניח, כשם שאיש לא רוצה עכשיו להשלים, שאנחנו עומדים במצב כה ירוד בעליה. עליה היא סם החיים המרכזי והיא יוצרת עבודה בעיקר בבנין ובצרכים הראשונים של העולה וזה מה שמצד אחד פתח את התעשיה ומצד שני העלה את הצריכה האישית משנה לשנה ב־6% דבר שאין דומה לו בעולם. דבר שלישי זה אשר כמעט שחרר את התעשינים מדאגה לשוק חיצוני שיביא לנו מטבע זר שנקנה בו חומר גלם לתעשיה זו. התכנון קיים עמנו שנים, אלא שכל זמן שבאה עליה זכות הבכורה לעליה עם הבנין ועם כל הכרוך בכך. ואנו עמדנו כל השנים במצב של תעסוקת יתר, מצב שגורם לכך שגם הפועל וגם התעשין אינם עומדים על הגובה הדרוש למדינה צעירה שתוכל לעמוד בהתחרות בשווקי העולם עם ארצות בעלות וותק תעשיתי. כ־שאנו אומרים המתון לא מתוכנן, המתון בא לרגל כך שהעליה הצטמצמה בעשרות אלפי עולים לשנה, כלומר: הצטמצם הצורך בר־

אבל לאט לאט

בבות בתים. וזאת לא יכולנו לדעת. אני גם היום מקוה שהעליה תגדל. אינני רוצה להזכיר שמות. אבל יש ארצות, שאינן ארצות השפע, ויש בהן עוד מאות אלפי יהודים שלדעתנו היו צריכים להיות פה. פתאם באה הפסקה.

מיתון זה לא היה מתוכנן, כי **לו זכינו עכשיו לעליה של** 100.000 **יהודים היינו ממשכנים או מוציאים את הדולרים האחרונים שתודות להם יש לנו עוד רזרבות בדולרים. לא היינו שואלים שום שאלות. אח"כ נחפש — כי קודם כל הענין הוא הגדלת מספרנו.** אלמלא הפסקת העליה לא היה בא מיתון שהביא לחוסר עבודה של 40.000 איש. ואצטט מה שאמרתי בכנסת: „הדחליל של מאות אלפי מובטלים הוא הפצת דיבת הארץ, סלוף המציאות. זו דרך בטוחה להורדת קרן המדינה ולהרחקת מועמדים לעליה ע"י מי שטוענים כי כבוד המדינה יקר להם".

תכנון וחוסר תכנון

מי שאומר שהמיתון יביא לחוסר עבודה לתקופה ארוכה אינו אלא בודה על הממשלה. אנו יודעים מה פרוש חוסר העבודה לאדם. היום אנו בתקופת מעבר בין תקופת בנין וקונסטרוקציה שאינה זקוקה לשום שוק, להיפך, אתה צריך לקנות חומר גלם מהשוק, לבין התאמת בתי־החרושת, הפועלים והמנהלים והתאמת השוק, המחיר והשכר לתנאי יצוא. יכולנו להניח שזה יקח זמן. זה יכול לקחת 6 חדשים ויכול לקחת 3 חדשים. זה תלוי ביכולתנו, בשכל, שאני מאמין שנמצא בקצות האצבעות שלנו. למרות שיש בארץ מאות אלפי יהודים שלא היו תעשיינים או מנהלי ופועלי תעשיה, אבל פעם צריך יהיה להגיע לכך. אני קורא לזה מבחן היעילות בכלכלתנו. אני מאמין כי יבוא יום והעם יבין שהממשלה הזאת קבלה על עצמה מעמסה מאד לא פופולרית. יכולנו להרשות לעצמנו להוציא עוד 100 או 200 או 300 מיליון דולר שיש לנו מרזרבות בשנתיים האלה עד לבחירות, ולהופיע עם flying flags בדגלים מתנוססים: הנה יש עבודה ורמת חיים, חטוף ואכול כי... והעם לא היה יודע כי מחר חס וחלילה... (נעצר) כך וכך. אבל מי שיושב פה (דופק על השולחן) חייב לדעת את האמת. אחרת העם היה בא ואומר: אתם חייבים הייתם לדעת שנתיים לפני זה, 5 שנים לפני זה. לא מספיק שדברתם, הייתם צריכים לעשות.

אנחנו דואגים עכשיו למחוסרי עבודה

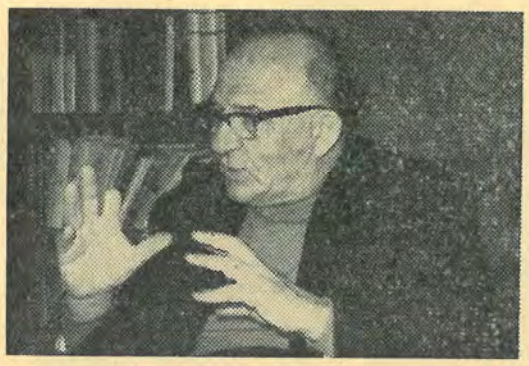

לא צריך לדחוף

ודומני ש־17.000 איש עובדים עבודה יזומה. בימי, כשעבדתי בטוריה, השתכרתי הרבה פחות, יחסית, משמשתכרים עכשיו בעבודה יזומה. בשבילי נטיעת עצים בהרים זו לא בושה זה פיתוח הארץ. הסכמנו גם להכניס חוק של תשלום דמי בטלה במקרים שאין עבודה לתתה לאיש מסוים. בכלל היינו רוצים שהכל יעסקו בעבודה יצרנית ,ליצוא. אם זה בלתי אפשרי, אז עבודה יזומה תכליתית של הממשלה, אם זה סלילת כבישים או חיסול משכנות עוני (אנו מתכוננים בשנים הבאות לפתור בעיה זו) ואם זה תכנון גשרים ואם זה חיפוש עבודה בחו"ל בשביל מהנדסים בארצות אפריקה, אסיה וארצות קרובות יותר שאינני רוצה להזכיר את שמותיהן. התכנון היה התכנון. המיתון, שהביא לחוסר עבודה הוא בחלקו המכריע בגלל הפסקת העליה. אנחנו עכשיו מחפשים דרכים ובמשך השנה יראו סימנים לכך לעורר, לגייס ולמשוך יהודים מארצות המערב בעלי ידע בטכנולוגיה החדשה של התעשיה.

קובעת הפרוגרמה

שאלה: האם הדרך „בלי חרות ומק"י" כלולה עדיין במדיניותו של המערך?

רה"מ: בשבילי קואליציה קודם כל בנויה על תכנית ויכול להצטרף אליה כל מי שמסכים לפרוגרמה של הקואליציה כפי שהיא עכשיו. **אם מחר יבואו ויאמרו זאת רפי או מישהו אחר — אדרבא.** עם זה יש כאלה שקשה לי להניח שיכולים למסכים לפרוגרמה הזאת. כי אם כך הרי ימות המשיח היו מאחורי כתלנו, **אך אין אני מנסח בלי זה או בלי זה.** אני בוחר לומר בצורה חיובית, וזו אמת. בשביל קואליציה צריכים פרוגרמת מינימום. פה ושם אפשר לתת חופש למפלגה זו בנושא מסוים, אבל ביסוד הדברים יש פרוגרמה משותפת **וקובעת הפרוגרמה ולא קבוצה זו או אחרת.**

שאלה: לו היית נקלע לקבוצה של צעירים בין 20—25 איזה אתגר היית מציב בפניהם?

תשובה: בימי ביל"ו או בימי, היו אנשים בעלי השכלה ואינטליגנציה ואינני רוצה ח"ו להגיד משהו על דרגת האינטליגנציה של הצעירים שלנו עכשיו בבתיה"ס הגבוהים. לא שאלנו שאלות אלא הלכנו ליבש ביצות או לעקור סלעים או לעבוד בטוריות ולעיתים אני חושב שאילו היו בארץ ג'ונגל או ביצות לא הייתי נמנע לקרוא לאנשים בעלי השכלה מארצות השפע, וזאת אולי עוד נעשה, ואני מקוה שהם יענו כשם שהם

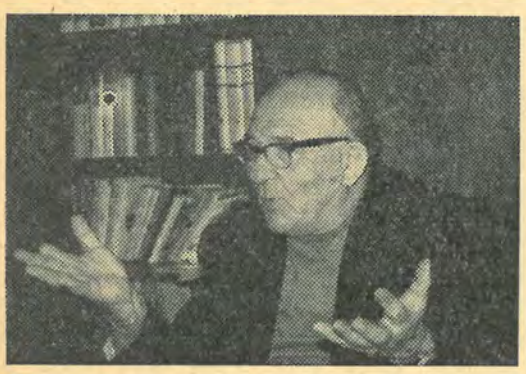

בסוף זה יבוא

נענו לקריאתו של קנדי ללכת לג'ונגלים של אפריקה ולעבוד עבודה משותפת עם העמים האלה ולהכניסם למעגלי כלכלה וחיים מפותחים יותר. כך עם הנוער שלנו בארצות השפע ואני מאמין שגם יום כזה עוד יבוא. על אחת כמה וכמה אם אני מדבר על בחורי ישראל. ולזאת התכוונתי כשבקשתי להפגש עם הסטודנטים פה באוניברסיטה בירושלים. לצערי היה זה ערב שאלות כלפי — ואני לא יכול הייתי לשאול אותם. **עכשו תקופה של תעוש ופתוח תעשיתי רציני וכאן העוגן שלנו** (מחוץ לחקלאות האינטנסיבית המיוסדת על ידע, על מדע ועל טכנולוגיה מודרנית, ולהתפלת מים, שהיא לבד יכולה להעסיק מאות ואולי אלפי אנשים, כולל פיסיקאים ומתמטיקאים), אבל הייתי אומר לבחורים, למהנדסים, אם עד עכשיו למדת הנדסת בנין ואם צריך עוד שנה שנתיים שהממשלה תעזור לכו תתארגנו, אין אמר דוד המלך לדברי האגדה: „לכו ופשטו ידיכם בגדוד!" ואני אומר זאת בפרט וברצינות חמורה מאד, שהבחורים שלנו יתארגנו בקביצות, בשותפויות, בקואופרטיבים ואם צריך ללמוד ובארץ לא מספיק שיסעו ללמוד ויביאו לנו ידע תעשיתי מודרני (דופק מספר פעמים בשולחן) והשטחים הם גדולים מאד. יש שדה עצום. הנה אנו עומדים עכשיו לפני טלביזיה ואין לי ספק שהטלביזיה תתן דחיפה גדולה למוצרים אשר עד עכשיו או שלא חשבנו עליהם או שעשינו אותם בצורה קטנה ומצומצמת מאד.

ברבות הימים יחזרו

אלה הם האתגרים ואני כאילו שם את הדגש בתעוש כי אני יודע שאצל הבחורים שלנו המניות של חקלאות כאילו ירדו. הם אינם יודעים שהחקלאות שלנו האינטנסיבית, יושבים שמה במקומות רבים אנשים שיכולים להיות פרופסורים ומרצים באוניברסיטאות.

וכיוון שאנחנו רוצים להיות פה אומה בת מיליונים והיות ובחקלאות האחוז שלנו לא גדול אז בעצם שני הדברים האלה: תעשיה לכל הסתעפויותיה וחקלאות לכל הסתעפויותיה. אח"כ באה מכירת ידע, ואולי מכירה זו מלה גסה. לא לחינם קשרנו קשרים עם ארצות אפריקה. כשאני בא לליבריה בבי־קורי השני אני רואה כיצד רופא העינים שנשלח מישראל הקים בית־חולים, ואחד המכשירים עוד נמצא בצריף זמני. אני רואה בכך יעוד. זה בכל תחומי החיים. אנחנו מוכרים עכשיו ידע בשטח ההשקייה ב־ מיליוני דולרים וזה מושך אח"כ גם את התעשיה המתלווה לכך ואת התכנון. ואינני רוצה להכיר שמות של ארצות לא רחוקות מאתנו שאנשינו החקלאיים, גם של נסיון ממשי וגם של ידע חקלאי, תכננו התישבות אזורים עצומים וראשי המדינות מובילים שמה אורחים להראות מה ישראל עושה. כך שאין דאגה אם יש רצון ויש נכונות להסתגלות מידי פעם בפעם לדבר חדש.

אנחנו רק בני 19.

שאלה: מה דעתך על צבור הסטודנטים בישראל לאיר התנהגותם של צבור הסטודנטים בירושלים בעת הופעתך?

תשובה: לא הייתי מקבל על עצמי לקבוע יחס לכל צבור גדול שהוא על סמך שיחה אחת של שאלות ותשובות. **על אחת כמה וכמה שבמקרה זה היו אחדים שהיה להם ענין להשחיר את פני האסיפה.**

בדרך כלל אני מאמין בדור הצעיר ותולה בו תקוות רבות בכניסתו לעול מצוות של עשייה והנהגה.

שאלה: האם אתה סבור כי רפ"י תחזור למפא"י והאם נעשים מגעים עם אישים מסוימים להחיש שיבה זו, ומהי עמדתך?

רה"מ: (מהסס רגע) בעצם זו שאלה שיש להפנותה לרפ"י. **אם אתה שואל הייתי אומר שאני מאמין ובטוח שברבות הימים יחזרו למפא"י** אתה יכול לשאול מה זה ברבות הימים. **אם יש משא ומתן? עד כמה שלי ידוע, בתקופה זו לא.** יש יחידים המקיימים קשרים על־יסוד חברות ותיקה. אם של אחד עם אחד, או לפעמים בקבוצות, ובימים האחרונים, התפרסמה שיחה של קבוצת חברים הכוללת הכחשות ועלילות. **כל זה ישנו, אך משא ומתן רציני של מפלגה עם מפלגה בימים האלה לא קיים.**

שאלה: מה דעתך בבעית דת ומדינה, האם אתה בעד הפרדת הדת והמדינה? כיצד היית רוצה להבטיח קיומו של צביון דתי למדינה ע"מ להפכה למוקד לעם היהודי בכל תפוצות הגולה?

רה"מ: אנחנו בשבוע של פורים ונאמר שם מרדכי היהודי לא נאמר שם מרדכי הדתי. אני יודע שבספרות היהודית מדובר על דת, אבל מרדכי היה יהודי. **אני דואג למדינה עם צביון יהודי ואני חושב שכולנו צריכים לדאוג למדינה יהודית.** לא לחינם נכתב פעם ספר קטן שנקרא „מדינת היהודים" ואני כשלעצמי חושב שכל מי שיגיע לכאן אפילו יפול מהירח יחוש שהוא במדינה יהודית. דת? בסולם יעקב זה יש כל־כך הרבה דרגות לדתיות. יש הרבה מצוות שהן דתיות והן גם לאומיות ועד עכשיו לא היה ספק למישהו שיש לקיים זאת. קיום כל המצוות? הרי בסולם יעקב יש הרבה דרגות מנטורי קרתא ועד איש בעל פילוסופיה דתית שאינו משתייך לזרם כלשהו. **זה המדינה לא קבלה על עצמה.**

אני נגד הפרדת הדת והמדינה.

כולנו מדברים בדור זה או בדורותיים אלה, כל זמן שישראל היא מעוט של יהודים ורוב היהודים הם בגולה. א"כ רוב היהודים שהם בגולה לומר עליהם שהם דתיים זה יהיה חלול הקודש, אבל מדינה יהודית אומרת ללבם איזה דבר ועצם קיומה של המדינה זקפה את קומתם. **ולכן, ומאחר שדת ישראל כל כך מעורבת בלאומיותה של ישראל, הרי במידה שזה תלוי בי אני נגד הפרדה. אני בעד סובלנות, וכל הצדדים זקוקים לסובלנות.**

די לשמחה בשעתה

אני מדבר על מדינה יהודית ולא נכנס לויכוח של „דתי — לא דתי". **בפירוש יהיה פה וצריך להיות פה מקום לכל יהודי שאומר יהודי אנוכי. בלי לבדוק בציציותיו ואורך פאותיו, בלי לשאול אם הוא דתי או לא דתי ובלבד שהוא יהודי.**

שאלה: האם אתה שותף למגעים הנעשים למען החזרת פנחס לבון לשורות מפא"י, איזה תפקיד היית מוכן להציע לו לו הצטרף למפלגה?

רה"מ: **כידוע, אני הייתי פעיל להחזרת מן היסוד למפלגה ושקלתי למתרפסי כלומר: נענשתי על זה, באשר קמה מריבה גדולה מאד.** מכאן ואילך הענין נתון לאנשי מן היסוד. חלק רציני חזר ואני מקווה שמי שלא חזר עוד יחזור. **אשר לתפקידים, אינני רוצה לדבר בשמו של לבון, אינני יודע מה שהוא חושב, אך אני מסופק אם זה מעסיק אותו, איזה תפקיד. אינני מאמין שזה מעכב או מחיש את שובו למפלגה. ודי לשמחה בשעתה.**

שאלה: ב־8.2.62 בהיותך שר־האוצר הודעת על פיחות, האם הפיחות השיג את מטרתו והאם אתה היום בעד פיחות?

רה"מ: (בהחלטיות) **היום אני נגד פיחות, בזמנו הייתי בעד פיחות. נעשו אז כנראה כמה שגיאות שלא היו תלויות רק בשר־האוצר אלא בממשלה כולה ובצבור** שהאמינו שאפשר פיחות דה־לוקס למשל: לו הרשינו לעצמנו אז, וצריך היה, כנראה, להרשות לעצמנו אז להגיד, ובכן יהיו 30 אלף מחוסרי עבודה, תהיה אבטלה קצת. **אני מאמין שזה היה עושה לנו את הריפוי הנחוץ ולא היינו צריכים עכשיו להגיע לכך.**

שאלה: האם אינך סבור שהתגובה כלפי סוריה היתה מתונה מדי, אילו פעולות מתכוננת ישראל לנקוט כדי למנוע חדירת חבלנים לשטחנו?

בטול הממשל — דרך לשלום

רה"מ: שאלה זו נשאלת מספר פעמים בזמן האחרון גם מתוך איזשהם חשדות, אך בטוחני שלא זו כוונתך. סוריה היתה זו שבמשך השנים הללו, ואני אומר זאת ללא חדוה מצד אחד, וללא רצון לעורר תאוות נקם מצד שני, הרגישה את נחת זרוענו פעמים אחדות. יעידו על כך הטנקים והאוירונים שלהם השרופים וההרוסים, וכידוע אין מתחילים מיד במלחמת טנקים ואוירונים. בכל אופן אנחנו עד עכשיו נזהרנו כמה שיכולנו, אך כשראינו שאין דרך ואין מנוס עשינו זאת. **אז הדיבורים האלה שאנו מתיחסים אליהם ברכות, בפלחנות או בחולשה ומישהו גם מחשיד חשדות אחרים אלה הם תוצאות של רשעות או של רצון לזרוע בציבור מה שקוראים משבר אמון.** מה מתכוננת הממשלה לעשות במקרה זה או אחר, אני בטוח שהייתי מעורר אצלך משבר של אי־אמון לו הייתי אומר.

שאלה: האם במשך תקופת כהונתך כראש ממשלה נעשו נסיונות להשגת השלום? האם נעשים מגעים ישירים או עקיפים למען השגת השלום? מהן האמצעים המעשיים אותם נוקטת הממשלה?

רה"מ: אם שיחות עם מדינות אפריקה ואסיה, אתן יש לנו קשרי ידידות, על דבר הצורך בשלום בין ישראל וארצות ערב ועל דבר יכולתם להשפיע ולנסות — אם זה קרוי אחיזת אמצעים, אז זה נכון. דיבור ישיר עם הערבים המקיפים אותנו אין ולא שמאמינים שהקומון סנס פעם ינצח... **אין בתחילה דיברתי על כך רק ברמז. ויש בהם עוד ארץ זו או אחרת שיש גם בה יהודים.**

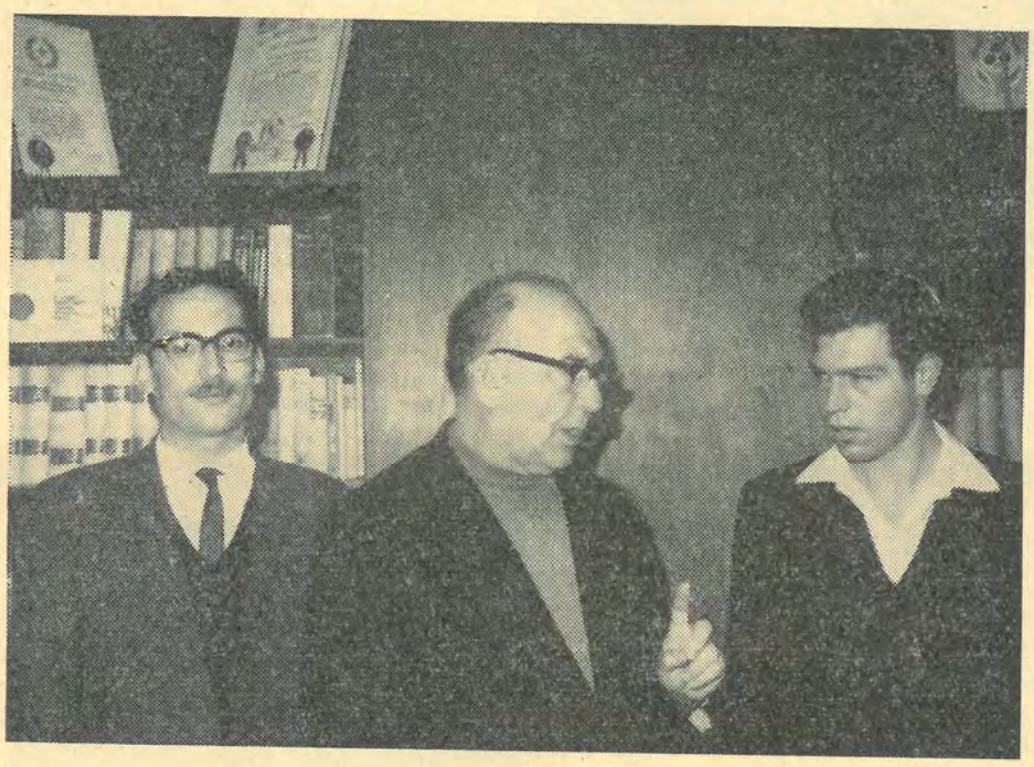

אריאל רוזן־צבי ושאול שיף עם ראש הממשלה

הדבר הנוסף, שאנו מטפלים בזה ואני מודה שהגישה לענין זה היא לא סלולה, זה הילודה בארץ. הילודה של עדות המזרח היא בסדר, הילודה של האשכנזים בארץ לא מספקת. ואני מאמין וראיתי זאת בחיי עלי חלד, בצרפת, שאחרי ירידה דמוגרפית פתאום חלה עליה גדולה מאוד. באחד הביקורים שלי בצרפת שאלתי את רבי המדינה מהו הדבר, כיצד זה קרה האם רק כיוון שהם מעניקים כסף לכל ילד והם טענו שלא. רוח היא באדם, או רוח היא באומה ואין אתה יכול להסביר את זה. אז אם אנחנו עכשיו 2.700.000 אפילו לו היה לנו גידול של 5% זה 50.000 בשנה, ועוד כמה עשרות אלפים עליה אז זה יפה. גם עכשיו באים צעירים מאנגליה, מארה"ב: סטודנטים, בני ישיבה ובשבילי כל בחור יקר.

לכבוש שטחים? לשם מה?

אינני אומר אף פעם ליהודים תמהרו לעלות מפני השוט, גם אם אני בלבי חושב זאת. ועד אז גם אין לי שום ספק שהתפלת המים תיהפך לדבר גדול ומקובל.

במה שנוגע לבטחון: אמר זאת הרמטכ"ל בימים אלה. ברור שנצטרך לעמוד על המשמר (שוקל את דבריו). אני שייך לאלה שמאמינים שהקומון סנס פעם ינצח... **אין** באשמתנו. גם כאשר בורגיבה אמר מה שאמר עם כל מה שזה לא מספק אותנו, נוכחנו שלטובת הענין רבוי הדיבור על זה אינו עשוי להביא תועלת.

אני, למשל, מוכן לחשוב שביטול המימסי הצבאי יש לו אולי ערך בכיוון זה. לא אתפלא אם ימצאו חולקים על הדעה הזאת. כך או אחרת מצאתי לנכון זאת לעשות (ושיב זה שייך לדברים החדשים) ואני מסוגל וחושב שבקרב הימים זה עשוי לגמיל פרי. מחוץ לזה... (חושב) **מחוץ לשיחות עם רבי־עולם ורבי מדינה על רצוננו לשלום לא נעשים דברים.**

שאלה: מהם תקוותיך וציפיותיך לקראת השנים הקרובות?

5 מיליון בסוף המאה

רה"מ: אני רוצה להאמין ולקוות שנגיע בסוף העשור הזה למנין של כ־3 מיליון. אנחנו רוצים להגביר את הפעולה בארצות השפע ובקרב הנוער במידה שנפתח את תיעושה של הארץ אנחנו יכולים למשוך יהודים עם ידע ועם כסף ועם יזמה. בסוף המאה (ואתם עוד תראו את זאת) אני מאמין שאנחנו יכולים להגיע לאוכלוסיה של 5 מיליון נפש. לזה צריך להשקיע המון עבודה בין יהודי ארצות השפע. מותר לקוות לנס בואם של יותר יהודים מברה"מ. **עם כמה ארצות של מזרח אירופה מוקמים והולכים יחסים ידידותיים טובים ו־ספק שיצירת הבנה בין וושינגטון למוסקבה יהיה משהו גדול בענין היחסים שלנו והערבים.** וזה יהיה, עכ"פ בענין התוקפנות. יחסי הבנה בין וושינגטון ומוסקבה יהיו חוץ או אם יגלו על הירח משהו. **בינתיים אנו צריכים לעמוד על המשמר, להצטייד בכוח הרתעה וגם כוח הדיפה אם לא יהיה מנוס. לכבוש שטחים? לשם מה? מה נעשה אתם? מה נעשה עם הערבים? עלינו לפתח את הארץ בכוח יהודי ובהון יהודי.**

שאלה: דוד בן גוריון אמר בלונדון כי מותר לדעתו ליהודי התפוצות להתערב בעניניה הפנימיים של מד"י. מה דעתך?

רה"מ: **אם אינני טועה, אני זוכר שבן גוריון טען גם דברים אחרים, אבל אני אינני מכריז על עצמי שאינני ציוני, אני ציוניסט!**

כשם שכל יהודי יש לו חלק בעולם הבא כך כל יהודי יש לו חלק בישראל והוא יכול להביע דעה.

היית והענין נאמר בקשר לפרשת ג'ואיש אובזרבר אומר, **שאיננה דומה הבעה דעה לתביעת פטורי שר או הפיכת ממשלה,** ולא רק דרישת פטורי שר המשפטים אלא הטלת דברי דופי במערכת הפיפוטית של המדינה. זה אינני חושב שזקוקים ורוצים יהודי העולם. כשם שלא הייתי רוצה להביע דעה בענייני היהודים בבריטניה ובארה"ב. זה לגמרי ענין של היהודים שם במקום כי אינני יודע את היחסים הפנימיים וכו'. יש גם יהודים המביעים דעה נגד ישראל, אני מקווה שלא לזה הוא התכוון. אני מבדיל בין הבעת דעה, בין עצה, בין מצב כאשר באים בשם הסתדרות ציונית וכותבים מאמר ללא חתימת הסופר, כך שאפשר להניח שזו דעת ההסתדרות כולה, לבין הבעת דעה של מישהו בשמו, ואז ברור לכל שזו דעה אישית. לי חשוב שצעירים ידעו שגם בענין ג'ואיש אובזרבר, כי לא התערבנו בהסתדרות הציונית ולא אמרנו שיש לנו טענה ודורשים שתפטרו את עורך העתון. כל אשר עשינו, בקשנו את השגריר שיודיע את מורת רוחנו על התבטאות כזו.

קמצא ובר קמצא

שאלה: אנו שומעים תכופות את דעתו של דוד בן גוריון עליך. מה דעתך שלך על דוד בן־גוריון?

רה"מ: (נכוך במקצת, קצת מהסס, מתחיל מספר פעמים ולא גומר) **אני נמנע מלהגיב. אני רוצה להסביר זאת.** (שוב מהסס, מתלבט) כל מה שאגיד איז נישט גוט (נע קצת בעצבנות על כסאו, אחר בשקלו כל מלה הוא אומר)

כל אדם יכול לחשוב שבעבודתו, בדבוריו ובהתנהגותו במשך עשרות בשנים הוא משפיע על סביבתו. במשך עשרות בשנים מלאתי גם אני שליחויות ציבוריות, גם כאיש מפלגה וגם כשעמדתי בחזיתות הלאומיות, ואע"פ כן לא התכחשתי לכך שאני איש מפלגה. **חנכתי את הנוער ואת היהודים להערכה ולכבוד לבן גוריון. משום כך אין לי חשק ואין לי ענין לפעול למחיקת התואר או הדמות, שגם אני, בחלקי, עם כל הצניעות והענווה, עזרתי להקים. החלטתי להוציא את הויכוח ואת המריבה הזאת מרוחי ונשמתי. זה לא קיים בשבילי. ואני יכול בשויון נפש לשמוע האשמות לא צודקות, מרושעות ומרשיעות, בעוד שאני בודק את עצמי מידי פעם בפעם. אם כבר לא הספקתי לעשות זאת עד עכשיו אני יודע שאני חף מכל האשמות והאשמות הללו. אינני רוצה אפילו להכנס לתאור ולהסברה פסיכולוגית של מה שמתרחש ביחסיו ובהוכעותיו של ראש הממשלה לשעבר, כלפי.**

(לפני שאנו יוצאים מוסיף:) **אני לא קורצתי מהחומר של קמצא ובר קמצא.**

מדיניות חוץ? או אלתורים לעת מצוא

על מדיניות החוץ של התאחדות הסטו' בישראל

מאת: שלמה נוימן

תחום פעילותה העיקרי של התאחדות הסטודנטים בישראל הינו במישור יחסי החוץ עם איגודי סטודנטים ברחבי העולם כולו. התאחדות הסטודנטים מקיימת מגעים שוטפים עם ארגונים ביבשות אסיה, אפריקה, אוסטרליה, אירופה וארה"ב. הן עם איגודים מהגוש הקומוניסטי והן עם ארגונים במדינות המערב.

הבעיות השונות המתעוררות במסגרת יחסי החוץ אינן שונות מהבעיות הניצבות בפני משרד החוץ של מדינת ישראל; ומהחשובות שבהן: שיכותה של ישראל ליבשת אפרו־אסיה, או ליבשת אירופה. לשאלה זו חשיבות רבה לאור העובדה כי החל מראשית שנות השישים התרבו המדינות החדשות ביבשת אפרו־אסיה, ומשקלם של ארגוני הסטודנטים ממדינות אלה מהווה גורם מכריע בוועידות בינלאומיות של סטודנטים.

המציאות הפוליטית המכתיבה את מדיניותה של ההתאחדות היא עובדת תעמולתם הקיצונית והבלתי פשרנית של ארגוני הסטודנטים בארצות ערב, וביחוד ארגון הסטודנטים הפלשתינאים (GUPS), אשר נציגיו אינם מכל סמינר, ועיצב או כנס איזורי, הנערך בכל מקום שהיא.

העובדה כי הארגונים הערביים עולים בכמות נציגיהם (מבחינת בעלי זכות ההצבעה) על נציגי ישראל, היא הקובעת, לעיתים קרובות, את ההחלטות בענין מדינת ישראל המתקבלות בועידות ובכנוסים.

שתי הבעיות הנ"ל (אפרו־אסיה או אירופה, ויחסי ישראל־ערב) הם הקובעים והמעצבים את מדיניות החוץ של התאחדות הסטודנטים בישראל. בעיות אחרות, כגון: הדנטים אפארט־הייד, ויטנאם, סין—בריה"מ, אמנם חשובות במישור היחסים הבינלאומיים, אך אינם מהווים גורמים רבי משקל וסלע המחלוקת בקרב המעצבים את מדיניות ההתאחדות.

ועידת ההתאחדות השנתית היא הקובעת את המדיניות. בסיומה של הועידה מובאים להצבעה עשרות החלטות שגובשו ע"י ועדת־מישנה המורכבת מנציגי הסניפים שהתמחו בתחום זה, ומליאת הועידה מאשרת אותם פה אחד, מסיבה פשוטה: ההצבעה נערכת בשעות הלילה המאוחרות, תחת לחץ של רצון לסיום מהיר ואי־רצון להתווכח ולהתדיין על סעיפים ונוסח ההחלטות. **ברוב ועידות ההתאחדות, שנערכו עד כה, לא נתגלו חילוקי דעות עקרוניים לגבי בעיות בתחום היחסים הבינלאומיים.** הסיבה פשוטה: הנציגים בועידה, רובם ככולם, דעתם זהה ואחידה באשר ליחסי החוץ. אין זה סוד, כי בתחום יחסי החוץ של מדינת ישראל אין חילוקי דעות בין מפא"י, אחדות העבודה, מפד"ל, ליברלים או חרות וכדומה. המציאות הפוליטית היא שמכתיבה את המדיניות. עד היום רוב הצירים בכל הועידות היו בעלי השקפות ממלכתיות, ומעולם לא התעורר ויכוח באשר לדרכה של ההתאחדות ביחס לריב בין סין לברית המועצות או ביחס למדינות אפריקה ואסיה.

תעודת הזהות

עובדה ברורה היא, כי רוב ארגוני הסטודנטים בעולם הם שמאלניים, מי פחות ומי יותר. על מנת לרכוש את ידידותם ואהדתם של הארגונים השונים, על ישראל לנקוט עמדות התואמות פחות או יותר את המדיניות הבינלאומית בעולם הסטודנטים. זוהי הסיבה להחלטות המפוצצות בועידות השונות נגד הקולוניאליזם, אימפריאליזם, דיקטטורות ושאר הקלישאות בז'רגון הבינלאומי. להחלטות אלה בעיני ציבור הסטודנטים בישראל, אין ערך מעשי — מי לא מתנגד לאפהרט־הייד בדרום אפריקה? מי לא מתנגד לשלטון המיעוט הלבן ברודזיה? — אך לגבי ראשי הארגונים בארצות אפריקה, אסיה, אמריקה הלטינית — חשיבותם רבה. החלטות אלו הם תעודת הזהות של ישראל — ובהתאם להם תתבטא עמדתם כלפי ישראל.

מכאן ברור, כי אין החלטות אלה מהוות „מדיניות חוץ" במלוא מובן המילה. אין ויכוח רעיוני עליהם, כולם מסכימים להם. מדיניותה של מדינת ישראל היא גם מדיניותה של התאחדות הסטודנטים בישראל, **ברוב המקרים.**

מקרה בולט בו נוגדת מדיניות ההתאחדות את זו של משרד החוץ הוא בתחום היחסים עם פרס. הסטודנטים הפרסיים, הלומדים באירופה, מקיימים ארגון משלהם, אשר מדיניותו המוצהרת היא: הפלת שלטון השאח הפרסי. ראשי הארגון הם מתומכי הקומוניסטים בפרס, ומנהלים תעמולה עוינת לשאח הפרסי. מדינת ישראל, כידוע, מסייעת בצורות שונות לשאח הפרסי, ועל כך מתרעמים ראשי ארגון זה, ומכאן עמדתם העוינת למדינת ישראל. על אף הכרת התאחדות הסטודנטים הישראלית באירגון זה, מנהל האירגון תעמולה עוינת לישראל ומצביע נגדה בכל הזדמנות.

בועידת התאחדות הסטודנטים הבינלאומית, שנערכה בקיץ 1966 בנירובי, בירת קניה, הצביעו האיראנים בעד החלטה אנטי־ישראלית חריפה.

— מדיניות תקיפה או התרפסות חנפנית —

היחס כלפי האיראנים עורר מחלוקת עזה בקרב משלחת ישראל לועידה. סגניו של יו"ר המשלחת אדי קאופמן, הטיחו נגדו האשמות חריפות, כי אילו ניהל מדיניות חנפנית ועל אף מדיניותם העוינת של האיראנים הצביע בעדם ושוחח עימם בנועם.

הדי ויכוח זה נשמעו עם שוב המשלחת לישראל, הן בנשיאות ההתאחדות והן בסניפים השונים. **סלע המחלוקת: ניהול מדיניות חוץ תקיפה ועצמאית, חסרת פשרות אך גאה, או מדיניות דיפלומטית שקטה, מנומסת, תוך ויתור על כבוד עצמי בנסיון להשפיע על ארגונים עויינים.**

המחלוקת לא הוכרעה עד היום. נערכו דיונים, ישיבות מיוחדות הוקדשו לנושא, אך לא הותוותה מדיניות ברורה ואחידה.

המצב כיום הוא (כפי שהיה בעבר), שהכל תלוי בהשקפותיהם הפוליטיות של הנציגים הנשלחים לחו"ל. אופיים האישי ושייכותם הפוליטית הם הגורמים הקובעים את המדיניות אותה הם מייצגים.

בעית ויטנאם

הבעיה כיום, ב־1967, במישור הבינלאומי, היא בעית ויטנאם. עד עתה, מדיניות החוץ של ההתאחדות לגבי בעיה זו היתה כללית, פשרנית, ללא נקיטת עמדה לצד זה או אחר. לאחרונה נעשה נסיון לקבוע החלטה חד־צדדית אנטי־אמריקנית, בנוסח גינוי המגמות האימפריאליסטיות הזדוניות של ממשלת ארה"ב, וסילוק כוחותיה מויטנאם. נסיון זה נכשל כשלון חרוץ, ונתקבלה החלטה פשרנית, הדורשת הפסקת פעולות המלחמה ונתינת זכות הבחירה לעם הויטנאמי, תוך כיבוד הדדי של הריבונות. **החלטה זו נתקבלה לאחר דיון סוער, בו התקבלה דעתם של אלה הסוברים, כי מדיניות ארה"ב בויטנאם היא מדיניות המגינה על האינטרסים של העולם החופשי, והבולמת את ההתפשטות בכוח של הקומוניזם.** מדיניות זו המשקפת נאמנה את דעת ציבור הסטודנטים בישראל, התקבלה ע"י ההתאחדות וזהו הקו המנחה בתחום זה.

ארגוני הסטודנטים הבינלאומיים

קיימים כיום שני ארגוני סטודנטים בינלאומיים — ארגון בעלי אורינטציה מערבית, שמרכזו בליידן, הולנד וארגון בעל אורינטציה מזרחית, שמרכזו בסופיה, בולגריה.

ישראל יצאה מהארגון המזרחי, לאחר מבצע סיני, וניסתה לחזור אליו ב־1964, בועידה הבינלאומית שנערכה בסופיה. עקב תעמולתם הנמרצת של המשלחות הערביות ומדיניותם האנטי־ישראלית הידועה של המשלחות מהארצות הקומוניסטיות, נכשלה ישראל במאמציה להתקבל לשורות הארגון.

המוסדות השונים של ארגון זה מנהלים מדיניות עקבית וברורה: תמיכה במדינות ערב והטפה לחיסולה הפיזי של מדינת ישראל. בישיבת הועד הפועל של הארגון שהתקיימה ביולי 1966 בקהיר, פורסמו ההחלטות שנתקבלו בענין מדינת ישראל, וביניהן החלטות אשר רק שונאיה המושבעים של ישראל יכולים להעלות על הכתב. **בין השאר הביע הארגון את תמיכתו המלאה בארגון השחרור הפלשתינאי של שוקיירי, והביע את הזדהותו עם „הלוחם הלאומי האמיץ" אחמד היג'אזי.**

בהחלטה מפורשת מביע הארגון את כוונתו למנוע כל אפשרות מהתאחדות הסטודנטים הריאקציונית של מדינת ישראל להתקבל כחברה בארגון בינלאומי זה.

למרות המדיניות החד משמעית של ארגון זה, החליטה נשיאות התאחדות הסטודנטים

(המשך בעמוד 13)

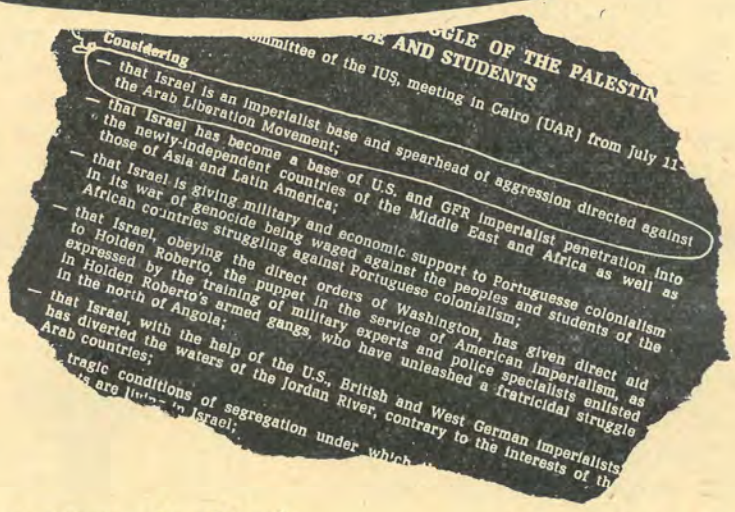
Committee of the IUS, meeting in Cairo (UAR) from July 11-
Considering
— that Israel is an imperialist base and spearhead of aggression directed against the Arab Liberation Movement;
— that Israel has become a base of U.S. and GFR imperialist penetration into the newly-independent countries of the Middle East and Africa as well as those of Asia and Latin America;
— that Israel is giving military and economic support to Portuguese colonialism in its war of genocide being waged against the peoples and students of the African countries struggling against Portuguese colonialism;
— that Israel, obeying the direct orders of Washington, has given direct aid to Holden Roberto, the puppet in the service of American imperialism, as expressed by the training of military experts and police specialists enlisted in Holden Roberto's armed gangs, who have unleashed a fratricidal struggle in the north of Angola;
— that Israel, with the help of the U.S., British and West German imperialists has diverted the waters of the Jordan River, contrary to the interests of the Arab countries;
— tragic conditions of segregation under which its are living in Israel;
AND STUDENTS
GLE OF THE PALESTIN

נספח

היחסים בין התאחדות הסטודנטים וארגון הסטודנטים האפריקנים מיוני 1965

היחסים שפתחה ההתאחדות עם א.ס.א. היו ברוב המקרים עם ה"מנהיגות" של ארגון הסטודנטים האפריקנים. מערכת היחסים התפתחה בהרבה גם משום שבאפריל 1965 נבחר ועד חדש לארגון שהרכבו האישי היה נוח יותר מאשר זה של הועד הקודם, והחברים האפריקנים היו מוכנים יותר לשיתוף פעולה, אם כי בשלבים הראשונים היה יחסם ספקני למדי.

מדיניות ההתאחדות היתה, להראות לאפריקנים שאנו סומכים עליהם, ושאיננו פוחדים מהשמצות. הדבר הווה ללא ספק שנוי ניכר מיחסינו הקודמים. היה סיכון לא קטן כשהחלטנו לאפשר לא.ס.א. לבחור בעצמה את הנציג שיחלוה למשלחת ההתאחדות שביקרה באפריקה. החלטנו כשנודע שגודווין נואפור נבחר לאותה הנסיעה, אך על אף כל הספקות הוחלט לנסות את הגישה החדשה. יש לציין שההשג עלה על הסצופה וגודווין ייצג את המדינה בנאמנות לא פחות מאשר החברים הישראליים.

בהמשך לאותה המדיניות הוזמנו שני נציגי א.ס.א. להשתתף בסמינר הבינלאומי למפעלי עזרה עצמית וקואופרטיבים של סטודנטים שאורגן ע"י התאחדות בחודש אוגוסט. גם פה, ההשתתפות היתה פעילה עד כדי כך ש־4 נציגים ייצגו את הארגון. הדבר תרם רבות להסברה הישראלית בקרב הנציגים האפריקנים בסמינר. במסגרת אותו הארוע ארגנו הסטודנטים האפריקנים סימפוזיון על "אחדות אפריקה" בלוויית קבלת פנים.

תגובה נוספת של סולידריות היתה נכונותם של א.ס.א. למחות בפני הועידה המכינה הבינלאומית של פסטיבל הנוער והסטודנטים (שמקום מושבו הוא באלג'יר) על שלא הזמינה את הארגונים הישראליים לפסטיבל. כוונת א.ס.א. היתה, מתוך ידיעה שלא יקבלו גם הם הזמנה להשתתף, לתת להתאחדות עוד נימוק לגיום דעת קהל בעולם ע"י ניצול אי־הזמנתם של האפריקנים לפסטיבל.

באותם הימים, ובאופן מקרי לגמרי, בערב שהבאתי את שני נציגי ארגון הסטודנטים הצרפתים V.U.S לשיחה בביתי (אחד מהם סיו"ר לעניני חוץ) באו לביקור נאמדי ואשתו. הוא השתתף בשיחה ואיסר נמרצות את ההסבר שמסרתי לצרפתים על השקפות הסטודנטים הישראליים על שלום, דבר שסכנע את הצרפתים בכנות דברינו. כמו כן הם ארחו נציגים מבלגיה, אחד מהם יו"ר ארגון הסטודנטים הפלמים , ואת יו"ר ארגון הסטודנטים הערב אפריקנים באנגליה (W.A.S.O.) ואורחים אחרים. ולפעמים, בהתאם לבקשתנו, העלו חברי ועד א.ס.א. נושאים שונים.

יעודה של האוניברסיטה

האם יכולה ורוחנית ?

משתתפים בדיון:

פרופ' מ' ימר, פרופ' ב' כץ,

פרופ' י' ליבוביץ, פרופ' ד' פלוסר

פרופ' י' אליצור ובנימין תמוז

עורך: **מ. מנחם**
ראיינו: **שולה ל. ומנחם**

„בעבר עמדה האוניברסיטה בשורה אחת עם הכנסיה והמלכות. ברבות הימים ירד מעמדה וכיום נמצאת האוניברסיטה בעליה והופכת שוב לגורם מעצב" — כך כתב פרופ' טלמון מן האוניברסיטה העברית, במאמרו ב„הארץ" (28.9.66).

מנקודת המוצא של צמד המלים „גורם מעצב", יצאנו במשאל שערכנו בין אנשי רוח ישראליים. ויוגד מראש — בחירת הנושא הזה לא היתה משום השלכות אקטואליות, השלכות פוליטיות, או כל השלכות שהזמן גרמן. הנושא הוא על טהרת המדעיות. מהו יעודה של האוניברסיטה.

חמישה פרופסורים וסופר אחד השיבו ל־שאלות „בת קול". המשיבים: פרופ' יהודה אליצור מ„בר אילן", פרופ' ישעיהו ליבוביץ מן האוניברסיטה העברית, פרופ' משה ימר, נשיא אוניברסיטה „בר אילן", פרופ' כץ, רקטור אוניברסיטת ת"א, פרופ' דוד פלוסר מן האוניברסיטה העברית והסופר בנימין תמוז, חבר מערכת „הארץ", השיבו על שאלות זהות, שהופנו אליהם ע"י המערכת.

רשות הדיבור לשאלות ולתשובותיהם.

שאלה: **מהי גולת הכותרת של ה־אוניברסיטה — ידיעת פרטים (אינ־פורמציה) שלו הבנת ערכים?**

הפרופסור כץ: „אין ספק שהאוניברסיטה שואפת לכך שהסטודנטים שלה יגיעו לידי הבנה כללית. כל אוניברסיטה שואפת שהס־טודנטים יגיעו לידי הבנת ערכים, לידי סינטזות. אך אין ספק, כי על מנת שיוכלו להגיע לכך, עליהם להיות מצוידים בידע.

האוניברסיטה חייבת להקנות לתלמידיה ידע רב, אך אינה חייבת להסתפק בכך. עליה לפתח בהם את הכושר לצרף פרטים לסינ־טזות ולהגיע למסקנות ולהבנה מקיפה".

לעומתו סביר הפרופסור יהודה אליצור כי: „זה תלוי בחוקרים, באנשים, במקצוע. מכל מקום, לא הבנת פרטים אי אפשר להגיע להבנה כוללת.

אוניברסיטה היא מוסד מדעי. מעל לכל מוסד מחקר, להגיע עד חקר דבר. זהו ענין של יחס רציני לגילוי דברים חדשים, הבנת דברים, הרחבת ידע וביסוס. אין חותרים לקראת ערכים. אם אתה חוקר פיזיקה אתה חייב לחתור לקראת ידיעת דברים חדשים שלא היו ידועים קודם לכן, וזאת יש לע־שות בצורה המעמיקה ביותר!"

מסכים עמו הפרופ' משה ימר הטוען כי אוניברסיטה איננה בי"ס טכני. עליה להקנות ערכים ולהביא לידי הבנת ערכים. „כמובן" אומר פרופ' ימר „שהדבר תלוי במקצועות. הדבר ידרוש יותר במדעי הרוח והחברה מאשר במדעי הטבע. ב„בר אילן", למשל, נעשה הדבר באמצעות לימודי היסוד."

פרופ' דוד פלוסר: „תפקידי האוניברסיטה בימי הביניים היו לחנך את האדם לקראת השקפת עולם מסוימת והיתה אף קיימת צנזורה רעיונית, אולם, האוניברסיטאות ה־מודרניות נוסדו מתוך צרכים חילוניים ב־תקופה בה לא היה ברור מהו ההבדל בין חינוך לערכים ולפרטים, היום מגדירים את האוניברסיטה כמוסד חילוני בלתי תלוי, בלי צנזורה רוחנית, והערכים היחידים ש־מקנה האוניברסיטה הם ערכי המדע האוב־יקטיבי. למשל, בשעת לימוד היסטוריה באוניברסיטה, יש ללמוד את אותם ערכים שהיו לאנשים בני התקופה הנלמדת.

יוצאות דופן הן האוניברסיטאות הדתיות למיניהן, שבהן מנסים לאחד את המגמה הדתית במוסדות עם המגמה המדעית האוב־יקטיבית. אם כן, באוניברסיטה החילונית ה־קלאסית הפרטים משמשים להבנת הבעיה כולה ואם השיעור מתפורר לפרטים, או אם התפיסה הכללית של המורה אינה שמה לב לפרטים, הרי שהשיעור הוא גרוע".

הסופר בנימין תמוז מביט על הענין מזוית ראיה שונה מעט: „חייב להיות קשר הדוק בין המורה לתלמיד. **האוניברסיטה עו־מדת על קשר אישי.** האוניברסיטה ח־ייבת להעביר מורשת בין איש למורו. המצב כיום הוא שונה בתכלית. את הפתרון לכך לא ניתן למצוא בחברה הישראלית שכן זו בעיה אוניברסלית ונוקבת, שיש לתהות עליה. כיצד ניתן להגיע בחברה דמוקרטית למגע ההדוק שהיה בין איש למורו באו־ניברסיטאות הראשונות? זוהי שאלה אם נכון יהיה להעמיד אחוז חסימה גבוה של מערך כשרונות. ואני אהיה אחרון שאעמיד אחוז חסימה שכזה".

פרופסור ליבוביץ משיב על השאלה בקצ־רה: „ערכים זה ענין של **רציה** ולא של הבנה. אוניברסיטה היום איננה מבטאת הש־קפה מסוימת ולכן הפונקציה שלה היא אינפורמציה בשני המישורים: רכישת אינ־פורמציה ע"י מחקר והקניתה ע"י הוראה".

יעוד מדעי

שאלה: **אילו שינויים חלו בתפיסת מקומה ויעודה של האוניברסיטה ב־משך שנות קיומה, לעומת ימינו?**

פרופ' פלוסר: ...לפי שאמרתי, אוניבר־סיטאות מודרניות, הן לעומת האוניברסיטאות של ימי הבינים, אוניברסיטאות השואפות לידיעה אוביקטיבית, אם דבר כזה אפשרי. כמובן שהחוקרים הם בעלי השקפות מסו־ימות, והשקפות אלה משפיעות על אופן הדיון בחומר. אבל היסוד של האוניברסיטה המודרנית הוא תמיד הקניית ידיעות אוב־יקטיביות בלתי תלויות, במידת האפשר, בתקופה בה אנו חיים.

העובדה שאוניברסיטה מחנכת גם מורים, גרמה לרבים מן החוקרים לכך שהם מר־גישים אי נוחיות מסוימת. אפשר לומר שה־

פרופ' ישעיהו ליבוביץ

תפקיד האידיאולוגי של האוניברסיטה אינו מוגדר באוניברסיטה החילונית. חוץ מן ה־אוניברסיטאות הדתיות והאוניברסיטאות ב־מדינות המרכסיסטיות. אולם, באוניברסיטאות מרכסיסטיות המרכסיזם נחשב, לפחות לה־לכה, למדע המדעים, ועל כן — לפחות להלכה — נדמה למנהלי המדינות המרכ־סיסטיות שאינה קיימת סתירה בין המרכסיזם לבין המדע עצמו.

מצב אחר באוניברסיטאות הדתיות אשר לפי טבע הדת, חושבות שההדרכה של ה־סמכות הדתית עולה בדיוקה ובאמיתותה על האפשרויות המצומצמות של השכל ה־אנושי, ועל כן — במידת־מה — קיימת מתיחות בין היעוד המדעי האוביקטיבי לבין התפיסות הנורמטיביות של הדתות והכנסיות אשר הקימו את האוניברסיטאות הדתיות".

פרופ' כץ, רקטור אוניברסיטת תל־אביב: „בימי הבינים בראשית העת החדשה, היתה האוניברסיטה מצומצמת בהיקפה, מספר תל־מידיה ומוריה היה קטן. מספר המקצועות — קטן, והדרכים שהיא באה לספק היו מועטים.

בזמן האחרון חלה בעולם התפתחות מסח־ררת בענינים אלה. השינויים הטכנולוגיים והאחרים שחלו, גרמו שהחברה, המדינה המודרנית, זקוקה למספר רב יותר של אנשים שיוכשרו באוניברסיטה למען יוכלו למלא את תפקידיהם. מבחינה זו חלו שי־נויים גדולים. הרעב לאנשים שהוכשרו ל־תפקידיהם באוניברסיטאות גדול במדינות ה־מפותחות והיא גובר והולך. מתך כך נעשה מקומה של האוניברסיטה מרכזי יותר. אם קודם היתה בקרן זוית, היום היא יותר ויותר במרכז, עולה מספר המקצועות, הסטודנטים והמורים.

יש כיום אוניברסיטאות שלומדים בהן עשרות אלפי סטודנטים וזה משווה דמות אחרת לגמרי לאוניברסיטה. כאמור, כיום האוניברסיטה תופסת מקום יותר מרכזי. המדינה נזקקת לה והיא נקראת למלא גם תפקידים מעשיים".

פרופסור ישעיהו ליבוביץ: „האוניברסיטה של ימי הבינים היתה ביטוי לתחושת עולם מסוימת שבה התכלית היתה דתית. ולכן, עיקרה של האוניברסיטה היתה הפקולטה התיאולוגית. לשם ביסוסה היו קיימות ה־פקולטה לרפואה והפקולטה למשפטים ש־עסקו באדם כיצור **טבעי** מחד ובאדם כיצור **חברתי** מאידך. והכנה לכל זה שימשה הפקולטה הפילוסופית אשר בה נכ־ללו כל הלימודים המכשירים את האדם, להגות ולהכרה. עם שבירת המסגרת של תחושת עולם זו, אין לאוניברסיטה עוד תכלית מסוימת ומוגדרת, והמחקר או ה־הוראה בכל מקצוע ומקצוע נעשו פונקציות נפרדות שהשימוש המגמתי בהן אינו מוכתב ע"י האוניברסיטה עצמה ואפילו אינו מושׁ־פע ממנה, אלא **נובע מאינטרסים וש־איפות ומגמות הרווחות בחברה.**

מדע איננו מותרות

פרופ' יהודה אליצור: „**העולם כיום אינו יכול לכלכל את יושביו ללא מדע. מדע איננו מותרות.** אינו דבר שיפי הנפש, אנשי עיון פונים אליו.

בתקופתנו כיום, אין קיום לאנושות ללא מדע. האוניברסיטה עוסקת מחד גיסא במחקר ומאידך גיסא מהנכת חוקרים ואנשי מקצוע ברמה גבוהה, שבלעדיה אין קיום בעולם.

בימים ההם היתה קיימת הדעה כי האו־ניברסיטה היא ענין של הסתכלות ועיון טהורים. כיום האוניברסיטה נעשית בעל כורחנו למוסד של רבים. ובמדינת ישראל, מוקפת האויבים מסביב, קיימת האוניברסיטה בזכות רמתה הרוחנית והטכנית פשוטו כמשמעו".

ופרופסור ימר מתנחם: „עוד יש מקום באוניברסיטה ללמוד לשם שמים. אך כיום מנסה הסטודנט למצוא את מקומו בחיים. מבחינה כלכלית לאומית הדבר מוצדק, שכן המדינה והכלל השקיעו רבות באותו סטו־דנט, והפירות צריכים להיות, בהתאם לכך, לתועלת הכלל. ובמלים אחרות: הלימוד הוא לשם עבודה מעשית".

שאלה: **האם יכולה האוניברסיטה להיות אוטוריטה מוסרית ורוחנית ב־עולם של ימינו לצד היותה אוטוריטה מדעית?**

פרופסור ישעיהו ליבוביץ (במהירות): „אין שום קשר בין מחקר והוראה מדעית לבין הכוונת דרכו של אדם. אין להכרה מדעית שום משמעות נורמטיבית".

בנימין תמוז (בציניות): „הצד המוסרי מקרין החוצה בקמפוס מסוים, במיוחד במרץ 1967..."

פרופ' יהודה אליצור: „זה דבר מסוכן מאוד. האוניברסיטה לא נוצרה לשם זאת. אני חושב שאוניברסיטאות הינן אוטוריטות רוחניות. הן בעיקר אוטוריטות מדעיות.

למשל, ישנם רופאים יראי שמים, מוסריים וכו', אך הדבר הראשון שנתבע מרופא הוא — שיהיה רופא טוב, שידע לרפא ויבין את אשר לפניו. ארכיטקט חייב לדעת קודם כל לבנות בנינים טובים. אך רצוי מאו[illegible] שיהיה אדם מוסרי ונעלה.

מחקר ורוח

מוסר ורוחניות חשובים יותר בישיבה גבוהה מאשר באוניברסיטה. זוהי אשליה שאוניברסיטאות מדמות לעצמן שהן אוטו־ריטות מוסריות ורוחניות. אלה דברים שו־נים. הסגולות הנדרשות מאיש מדע שונות מן הסגולות הנדרשות מאיש מוסר ומדריך רוחני.

היו אנשי מדע שדימו כי מתוך היותם אנשי מדע הרי הם גם ראויים להיות מנ־

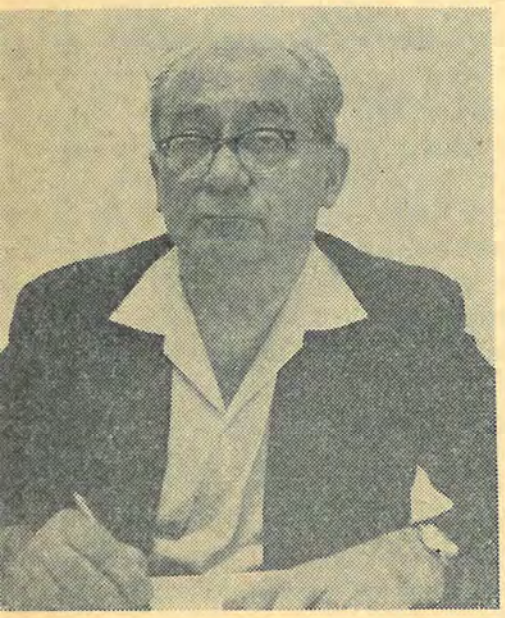

פרופ' בנציון כץ

היגי מוסר ורוח — ולא היא. טוב להזהיר מפני זה. טוב שכל אחד ידע את מקומו. שהרי, כאמור, אוניברסיטה זהו מוסד למחקר.

באוניברסיטה דתית שוקדים גם על טיפוח רוח ואורה מסוימת. אך זוהי **תוספת** שאינה נובעת מתוך העיסוק המדעי. איש מדע חייב לדעת כי עצם היותו כזה, אינו הופכו למעצב דמות מוסרית ומנהיג רוחני, ומוטב שירכין ראשו בפני אנשים שאינם אנשי מדע אך הם גדולי רוח, מוסר וחכמת

האוניברסיטה להיות אוטוריטה מוסרית? האם מגמתה לשרת את החברה? האם הצד המוסרי נוגע לחוקר? האם מטרתה לחנך או ללמוד? לבעיות אלה ואחרות מוקדש הדיון בנושא הנדון.

אוניברסיטה

חיים".

פרופסור ימר: „בעיני הצעיר, האוניברסיטה הינה המוסד הנשגב ביותר מבחינת אורגניזציה של חיים חילוניים. דומה הדבר כיחסו של ילד ורא״יתו את אביו. יש צורך לשים לב לצד המוסרי והרוחני ביחוד בישראל".

פרופסור דוד פלוסר: „האוניברסיטה, ככל מוסד, היא גם ביטוי לאידיאולוגיה השוררת באותה הצורה ובחבר המורים. העובדה שאנשי האוניברסיטה והסטודנטים רכשו להם ידיעות רבות יותר מן האחרים, והכבוד אשר — לפעמים — הסביבה רוחשת למרכז רוחני זה, גורמים לכך שאנשי האוניברסיטה רואים את עצמם לסמכות רוחנית מוסרית. הדבר החל בראשית המאה ה־19 כשהאוניברסיטאות הפכו מרכז למלחמה נגד ה„ריאקציה". בגלל הכבוד המסורתי שהעם רוחש לחכמים, ניתן לאנשי הרוח המרוכזים בעיקר באוניברסיטה כוח והשפעה העוברים את מסגרת המוסד המדעי".

פרופסור כץ: „אוניברסיטה חייבת להכשיר בעלי מקצוע ברמה המתקבלת על הדעת, חייבת להכשיר רופאים, מורים, פיזיקאים וכו׳, וזה תפקיד גדול מאוד, אולם בכך לא סגי. האוניברסיטה חייבת להקרין תרבות על סביבתה. כל אוניברסיטה צריכה אוירה מתאימה בתוכה ומסביבה. כך היה תמיד, וזה נכון במיוחד בתקופתנו. התעיה, המבוכה וההתחבטות רבים מאוד. אינני יודע אם תצליח להיות אוטוריטה מוסרית, אני חושב שהאוניברסיטה חייבת לחתור לקראת זאת. איני יודע אם בתקופה זו, הדבר אפשרי. רוח היא באנוש ורוח היא — אם אפשר לומר זאת — באוניברסיטה. האוניברסיטה חייבת לשאוף לכך שתהא כעין מגדלור. אסור לה להסתפק בהכשרת בעלי מקצוע ולו ברמה הגבוהה ביותר. היא צריכה להאציל על הסטודנטים רוח, תרבות, ועליה לפתח בהם ערכים מוסריים.

אני מסופק אם אוניברסיטאות רבות מלאות תפקיד זה היום. מכל מקום זה צריך להיות ראש חלומה של האוניברסיטה!"

כח מנהיג

שאלה: **האם מגמת האוניברסיטה לשרת את החברה? האם צריכה היא לסגל עצמה לדרישות החברה או שיש לה זכות לחנך ולהדריך כרצונה?**

פרופסור ליבוביץ: „חברה, בהקשר זה, אינו נתון אוביקטיבי ולכן אי אפשר לענות על שאלה זו. מה שמוצהר כדרכים וכאינטרסים של החברה אינם אלא מה שהשכבה או החוג השולט בחברה ומשמיע קולו בחברה — מכריז עליהם כצרכי החברה.

וכשאתה שואל אם האוניברסיטה חייבת לסגל עצמה לצרכי החברה הרי פירושו של דבר לסגל עצמה לדרישת השליטים בחברה. אוניברסיטה העושה כזאת, פוסקת מלהיות אוניברסיטה".

פרופסור כץ: „האוניברסיטה איננה מגדל שן. עליה להשתדל לספק כמיטב יכולתה את צרכי החברה האמיתיים. היא מכשירה רופאים בהתאם לצרכי החברה. אין לי ספק שאינה יכולה להסתפק בכך שהיא פועלת אך ורק לפי צרכי החברה. **אוניברסיטה טובה היא מן הכוחות המנהיגים את החברה.**

האוניברסיטה צריכה לשרת את החברה במובן הנעלה וחייבת לקרוא קדימה וגם לגלות את המאיר שבאדם".

פרופסור דוד פלוסר: „האוניברסיטה כמוסד מדעי אינה צריכה להסתגל לדרישות החברה, וברוב המקרים המושג חברה, מובנו כאן קבוצות לחץ, שהן לפעמים נחמדות מאוד, ולא לאיתה החברה אשר בין כך

פרופ׳ דוד פלוסר

ובין כך אינה יכולה להשפיע במקרים רבים על הלכי רוח. לפחות לא במישרין. אם כן, האוניברסיטה בתור שכזאת, אפילו אם היתה רוצה להיות מוסד המבטא את רצון החברה, לא היתה יכולה לדעת לפי מי היא צריכה לנהוג...

על כן, האוניברסיטה היא בראש ובראשונה מוסד מדעי. אבל היות והיא נמצאת בהקשר היסטורי אידיאולוגי מסוים, היא איננה יכולה שלא להיות מושפעת ע״י ההשקפות הכלליות של החברה.

ברור, שאפילו היום אי אפשר ללמוד באוניברסיטה תולית את האסטרונומיה לפי ההשקפה שהארץ קבועה והשמש מסתובבת סביבה, למרות שזו היתה פעם תורת הכנסיה הקתולית.

כאן השפיע לא רק ההישג של המדע אלא גם לחץ החברה שקיבלה את המושג המדעי הזה כאמת המפריכה אותה.

מגמת האוניברסיטה היא גם לשרת את החברה. האוניברסיטאות המודרניות נוצרו מתוך השקפה שהשירות הטוב ביותר עבור החברה הוא האמת. אם כן, בזה אני מסכים גם באופן אישי, לימוד האמת המדעית עשוי לשחרר את ההמונים מאמונות תפלות ואידיאולוגיות פסולות, לימוד זה מקל על הדם אדם היודע את העובדות להתמצא בעולמו, בעולם בו הוא חי, בצורה טובה יותר ויעילה יותר.

היות ורוב האידיאולוגיות מרבות שנאה וקנאה, הרי האוניברסיטה בה מלמדים את המקורות האנוכיים של האידיאולוגיות הללו — מסלקת ע״י כך את סיבות השנאה והקנאה והיא מאפשרת לאדם לחיות באחוה ובריעות".

פרופסור משה ימר: „האוניברסיטה נוצרה ע״י החברה והחברה זכאית לצפות שהאוניברסיטה תשרת אותה. אך תפקידי האוניברסיטה אינם מוגבלים בשירות את החברה. יש תחומים שאין להם שימוש מיידי לחברה ובכל זאת האוניברסיטה היא המקום בו יש לטפח בעיות אלה. כגון: מתמטיקה אבסטרקטית שעדיין לא נמצא לה שימוש ממשי ואין היא עשויה לשרת את החברה באופן מעשי. בכל זאת צריכה האוניברסיטה לקבל זאת על עצמה.

ביחס לבעיות שהחברה מעונינת בפתרונן, האוניברסיטה חייבת להעמיד עצמה לרשות החברה, כי קיום הבעיות בהווה כבר מהווה בעיה מדעית ולכן, זהו חלק מתפקידי האוניברסיטה. יחד עם זה יש לה חופש משלה. לא תיווצר סתירה אם דרישת החברה מוצדקת.

אוניברסיטה אינה צריכה לסגור עצמה בפני עצמה".

פרופסור יהודה אליצור: „המדינה והחברה היו רוצות שתמורת ההשקעות, תלכנה האוניברסיטאות בתלם ותספקנה את צרכי המדינה. אך אוניברסיטה אינה צריכה להסתגל כליל. האזנים חייבות להיות פקוחות לצרכים, אך לסגל עצמה כליל — זה לא".

מדע כגורם מחנך

שאלה: **האם מטרת האוניברסיטה לחנך או ללמד או שתי המטרות גם יחד?**

פרופסור ליבוביץ: „האוניברסיטה לא יכולה לחנך. המדע איננו גורם מחנך. האוניברסיטה נמצאת לחלוטין מחוץ לתחומו של החינוך ולבעיותיו. וזאת — מאחר שאין להכרה המדעית שום משמעות נורמטיבית ואין המתודה המדעית ניתנת להפעלה על בעיות האדם שמחוץ להכרה המדעית".

פרופסור אליצור: „זו שאלה לגבי בית־ספר תיכון. שם צריך לחנך יותר מאשר מחנכים כיום. בתי־ספר תיכוניים שאינם ישיבות הם מוסדות המחנכים לבגרות ולא מחנכים די הצורך.

אוניברסיטה חייבת לחנך חוקרים אנשי מדע. זה יכול לקרות שהחוקר הוא גם מחנך אבל מטרת האוניברסיטה לחנך חינוך מדעי.

רצוי שכל בוגר היוצא מכאן שתהא לו הבנה למהות המדע. אדם המבין שיש לחתור בלי הרף להרחבת הידע האנושי".

שאלה: **האם הצד המוסרי נוגע לחוקר? האם יש צורך באחריותו המוסרית כלפי נושא מחקריו ונשיאם?**

פרופסור דוד פלוסר: „לפנינו שתי שאלות נפרדות הקשורות זו בזו. דעתי האישית איננה שהגישה המוסרית של החוקר אינה חשובה עבור המחקר. אנו אמנם זוכרים את הפרופסור שאמר שלא צריך להיות שור כדי לחקור שורים. אבל לפחות מה שנוגע למדעי הרוח, אולי מחוץ לבלשנות מצומצמת, מצריכות מידה מסוימת של גישה מוסרית מצד החוקר. החוקר שהוא רשע או שהוא ילדותי מבחינה מוסרית אינו מסוגל לשפוט בתופעות בהן הוא עוסק. אם כן, רצוי שהחוקר יהיה גם איש טוב וגם איש נבון.

לחלק השני של השאלה — החוקר צריך לדון את התופעות ההיסטוריות והתרבותיות שבהן הוא דן, לכף זכות ולכף חובה. איש אשר מתעטף באיצטלה של אוביקטיביות מדומה, שמובנה **עקרות רוחנית ומוסרית** כאחד לא יבין את ההבדל בין היטלר לבין נביאי ישראל אם הוא ישפטם באותם קני מידה.

על כן החוקר צריך אמנם להבין תופעות שאיתן הוא איננו מסכים. אבל הן מבחינה אינטלקטואלית והן מבחינה מוסרית צריך הוא לעמוד מעל לתופעות אלה. וזה כמובן הקושי הגדול במחקר ההיסטורי בכלל. כי בדרך כלל קשה למצוא בן אדם אשר יעמוד למעלה, הן מן הבחינה האינטלקטואלית והן מבחינת השיפוט המוסרי, מעל לאותן תופעות, שהן לפעמים נשגבות, בהן הוא דן, למרות זאת הדכויות המוסריות של החוקר צריכות לבוא תמיד כשהוא נפגש בתופעה בה הוא דן.

אחד מן הסופרים הרומיים הקדומים אמר שהנואם הוא בן אדם טוב היודע לנאום. אם כן, החוקר צריך להיות בן אדם טוב ונבון היודע לחקור".

פרופ׳ ישעיהו ליבוביץ: „החוקר הוא אדם ככל אדם, מבחינת כל ענין אנושי שאינו פעילותו המדעית־המחקרית עצמה. לגבי פעילות מחקרית זו אין בעיות מוסריות בנמצא, מאחר שהיא אינדיפרנטית לחלוטין, כל מסקנה הכרתית אשר המתודה המדעית מביאה אליה כפויה מבחינה פסיכולוגית על כל מי שמבין אותה, וממילא אין כאן בעיה של הכרעה או החלטה. זאת אומרת, **אין כאן בעיה מוסרית**".

מחקר ומוסר

פרופ׳ משה ימר: „המוסר הכללי מחייב כל אדם. זוהי אחת השאלות הקשות של ימינו. המחקר הטהור אינו צריך להיות מוגבל מנקודת מבט כלשהי. **השימוש** במדע צריך להיות מידרך ע״י עקרונות המוסר".

פרופסור כץ: „כן, גר לרגלי החוקר היא האמת בלבד. החוקר שואף לגלות את האמת. זה תפקידי ומטרתו. אך אינני חושב שחוקר בעל שיעור קומה פטור משיקולים מוסריים. אמשול לך משל: אם חוקר יצליח לפתח מכשיר שעלול להשמיד את האנושות, אינני חושב ששיקולים מוסריים לא ידריכו את מנוחתו בשעת עבודתו זאת. אף אדם אינו חפשי משיקולים מוסריים והחוקר — בסופו של דבר — גם הוא אדם".

שאלה: **האם זכותו של המורה האוניברסיטאי או החוקר המדעי להציג את עמדתו הפוליטית בפני תלמידיו?**

פרופ׳ ישעיהו ליבוביץ: „מאחר שהמורה באוניברסיטה, מחוץ לפונקציה המחקרית או ההוראתית שלו, אדם רגיל — גם זכויותיו הן כזכויות כל אדם".

פרופ׳ כץ: „זכותו. הוא זכאי להיות בעל הדעות שיש לו. כמובן, אין טעם שיציגם

פרופ׳ משה ימר

לפני תלמידיו כשאין צורך בכך. זהו חלק אינטגרלי של המושג „חופש אקדמי". כמובן שעליו לעשות זאת במסגרת שיעור, כשיש צורך בכך".

פרופ׳ משה ימר: „המורה האוניברסיטאי אינו צריך להכתיר את דעותיו הפוליטיות וגם אינו מחויב להביאן לידיעת הכלל. ההכרעה היא אישית. **על האוניברסיטה להיות בלתי תלויה בזרמים פולי-**

(המשך בעמוד 15)

ישנן מלים העומסות על שכמן מטען רב-משמעי כל כך עד שהן פועלות עליך בעצמה רבה גם בלי להתחקות אחר מלא משמעותן. כזו היא המלה „צנזורה". אצל כל אחד היא מעלה אסוציאציה אחרת ועל כל אדם היא פועלת בדרך שונה, אך על הרוב היא מטילה אימה.

את המוסד המסתתר מאחורי המלה מכירים רק מעטים, אולם מן התמונה, שצוירה בעתוני חו"ל והועתקה בשקדנות אל עתוני הארץ וכמובן, מן הציורים המקוריים האחרונים עליהם חתומים עתוני המדינה עולה דמות זוועה, שקרקע גדולה בתקנות שעת החרום 1945 המנדטוריות.

הפתעה נעימה מצפה על־כן לכל מי שיבוא במגע עם הצנזורים. את הדלת לא יפתח דרקון בעל 7 זרועות, אלא מזכירה חיננית, והצנזורים עצמם ?... אדיבים, נמוסיים וסימפטיים. לא האנשים, הם שיצרו את דמותה של הצנזורה, כמובן, ואין פרט זה או אחר משפיע על מהות המוסד, אלא האשיות הנפרדת, כאילו, של המוסד וסמכויותיו, אולם אע"פ כן האנשים הם המפעילים אותו, הם המשחררים את הכוח האצור בו והם המעניקים לו את כוח חיותו.

הכל משלימים עם הצנזורה ומסכימים עם צורך קיומה, אך האמת היא כי לעולם לא ישלימו עמה באשר היא ניצבת כאיום מתמיד על חופש דביטוי, ואין לך נגודים חריפים יותר מאלה של עתון וצנזורה. משום כך עולה הנושא חליפות על הפרק בקול רעש גדול ואח"כ יורד בקול דממה דקה, והוזר חלילה.

חוק שאין לו הופכין

הצנזורה מבוססת על תקנות ההגנה שעת חרום 1945. התק' המנדטוריות יצאו לאויר העולם ע"מ לחנוק את חופש הביטוי של העתונות העברית בישראל. חומרתן רבה עד כדי כך, שמספיק לו לצנזור להוכיח לפני ביה"מ כי ידיעה מסויימת, לפי שקול דעתו, עלולה לפגוע בסדר הטוב של הצבור על־מנת להרשיע בעבירה זו. נסוח רחב כזה כולל למעשה, כל ידיעה ואם רוצים אפשר גם לכלול את תחזית מזג האויר בגדר פגיעה בסדר הטוב של הצבור, שלא לדבר על הבעות דעה למיניהן. כאן הכל תלוי במשקפיו של הצנזור וממילא מאפשרות התק' צנזורה פוליטית ומדינית. 'חופש הביטוי' הופך לאותו ביטוי לו ימצא הצנזור לנכון לתת חופש.

התק' הנ"ל מוארכות אחת לשנה ע"י הכנסת ולהלכה הן בנות תוקף של חוק מחייב גם בימים אלה, אך למעשה כל התק' הקשורות לענין הצנזורה הוצאו מכלל פעולה. הן שותקו ע"י ההסכם בין המטכ"ל לועד העורכים של העתונות היומית שבא באופן מעשי במקומן של התק'.

מאז הקמת המדינה לא הפעילה הצנזורה אף לא במקרה אחד את הסמכות המסורה בידה לפי התק' ולא הגישה אף לא תביעה אחת נגד עתון על־סמך תק' שעת חרום 1945, לבד מ־2 מקרים בשנים הראשונות לאחר קום המדינה. במקרה האחרון של עורכי בול הוגשה התביעה על פגיעה בבטחון המדינה ללא קשר עם אותן תק' שעת חרום הנוגעות לצנזורה.

אף על פי כן יכול בכל־רגע מי שהסמכות בידו, ליטול את אחת התק', המתגלגלות בספר החוקים כאבנים שאין להן הופכים, ולהכניסה לכלל פעולה.

בצד החוק ובמקומו עומד ההסכם, הקובע כי: א) הצנזורה תחול אך ורק על ידיעות בטחוניות, ב) ועדה בת 3 חברים (המורכבת מקצין במטכ"ל, עורך עתון ואיש צבור) תשב כועדת ערעורים על החלטות הצנזורה. כל עורך הסבור כי היתה חריגה מן הסמכות כפי שנקבעה בא' יכול להגיש ערר לפני הועדה וזו אם תמצא לנכון יכולה לחייב את הצנזורה, תוך 48 שעות מרגע הגשת הערעור, לאשר את הידיעה לפרסום. גם הצנזור יכול להגיש תביעה נגד העתון אם לדעתו היתה סטיה מאחד מפרטי ההסכם. במקרים כאלה (והם מועטים ביותר, רק 2—3 לשנה) מוסמכת הועדה להטיל התראה, נזיפה, קנס כספי ואף לצוות על סגירת העתון לתקופת זמן מוגבלת או במקרים חמורים אף לצמיתות.

ההסכם משמש לקביעת מודוס ויוונדי עם העתונות ע"מ לשמור על האינטרס הבטחוני הדורש פקוח ויחד עם זאת לתת אפשרות של ערעור ולשתף גם את העתונות בהכרעות. הצנזורה עצמה מכירה בהיותה גורם בלתי־דמוקרטי והרגשת האשמה המתעוררת בה לנוכח עצם קיומה (החיוני לכשעצמו) מורקחת אל מול פני ההסכם הגודר גדרים לפעולתה והמציב את קו הגבול באותם ידיעות העלולות לפגוע בבטחון המדינה או לסכנו.

לכאורה חל ההסכם רק על אלה שחתמו עליו, קרי: העתונות היומית והפרסומים המסונפים אליהם, אך מטבע הדברים בשאלה היסודית הוא עונה גם על שאר כתבי העת באשר הוא ירד לשורש קיומו של המוסד והגדרת תפקידו וסמכויותיו. אין שאר הפרסומים נזקקים לועדת הערעור וכדו', אך ההסכם מוכיח כי הצנזורה מכירה בגבולות סמכותה כזרוע בטחונית בלבד ולכן גם לא הופעלו עד היום התק' בתביעה משפטית נגד עתון כלשהו.

משטח לבן

אלא שכאשר חוק הוא אות מתה ואת מקומו יורש הסכם ג'נטלמני לגבי חלק מן הפרסומים ואילו האחרים מוטלים אל שטח ההפקר ונתונים לחסדו של היועה"מ אי־אפשר לומר שהעתונות יושבת תחת גפנה ותאנתה. כאן טמון אחד המוקשים הקשורים אל מטען חומר הנפץ הקרוי צנזורה והעלולים לפוצצו מידי פעם בפעם. למצב החוקי הברור כל־כך ויחד עם זאת המעורפל כל־כך חלק גדול בתופעות האחרונות.

בשבועות האחרונים „התלבשו" על הענין אנשים שלא היה להם כל מגע עם הצנזורה והשתמשו באמתלא זו ע"מ ליצור התענינות אצל הקורא. בגלל רגישותו של הנושא הוא צועד בראש מצעד הפופולאריות העתונאית ועשוי גם להגביר את התפוצה. משטח לבן קטן אחד גורף יותר קוראים מ־10,000 מלים.

מתוך האספקט הזה צריך לבחון גם את פרשת „נצוץ". בענין זה טענה מערכת „נצוץ" כי נפסלה קריקטורה תמימה וכל נושא בטחוני לא עלה על דעת הכותב ועל דעת המערכת. נשאלת שאלת תם: ממה נפשך, אם קריקטורה תמימה היתה כאן מדוע הוגשה זו לצנזור כאשר רק חומר בטחוני חייב להיות מוגש, ועתון סטודנטים כמעט אינו מגיש חומר כלשהו לבדיקה. ואם ידעו העורכים כי אספקט בטחוני כלשהו מקופל בין קויה של הקריקטורה היה עליהם לקבל את הזלטת הצנזור כאשר אסר על פרסום הקריקטורה העלובה כל־כך.

בין חרות לזכות קיום

לא היה אף לא עתון אחד, אשר חלק על כך, שגישא הקריקטורה, שנפסלה לפרסום ב„נצוץ", דרש אפול. בנושא זה הוסכם גם על אפול בועדת העורכים, אלא שגורמים שונים הוטעו ע"י חוגים מסוימים ונמסרה להם אינפורמציה מוטעית.

הצנזורה מקצצת בכנפיו של עקרון חופש הבטוי, אך למעשה לא חופש הבטוי הוא הנפגע העיקרי, אלא עיקר אחר: זכותו של

האזרח לקבל את מלוא האינפורמציה על הנעשה במדינתו. זוהי הבעיתיות האמיתית הצומחת בעקבות פעולת הצנזורה אצלנו.

הצנזורה מסננת את הידיעות אותן רשאי האזרח לדעת וכאן הפגיעה הכואבת, אלא שלא זו נקודת המשען שלה. אין תכליתה להעלים ידיעות מסוימות מן הצבור; ההעלמה היא תוצאה בלתי־נמנעת ממטרתה האמיתית, שהיא הגנת חייו של האזרח ע"י מניעת העברתן של אותן ידיעות לאלה שישתמשו בהן על־מנת להשמידו. אין הצנזורה משרתת את השלטון אלא את מערכת הבטחון ואינטרסים חיוניים אחרים המוגנים במיוחד ע"י החוק, כמו: עליה, מים חשמל וכדו' (שגם הם נכללים במושג בטחון במובנו הרחב יותר).

הצנזורה אינה נושא בפני עצמו. בארצנו כיום אין היא אחת הזרועות המגינות על כוחו של השלטון (כפי שהיתה בתק' המנדט לאור תק' ההגנה האמורות) ואין היא שורמת על קיומה של מפלגת השלטון או מפלגות הקואליציה. למעשה היא מכשיר הגנה, אחד העורקים של הזרוע הבטחונית. בתק' מלחמת העולם השניה 95% מידיעות המודיעין שהושגו ע"י אויבי ארה"ב היו מבוססות על חומר גלוי שנתן היה לקנות אותו בכל קיוסק תמורת פרוטות. סכנה זו באה הצנזורה למנוע. מכאן שיכותה האורגונית למטה הכללי של צה"ל כשבראשה עומד אלוף משנה (בראון) המתמנה ע"י שר הבטחון. הצנזורה ממשלתית היא באותה מדה שצה"ל הוא ממשלתי והיא קשורה למשרד הבטחון באותה מדה שהמטכ"ל של צה"ל קשור למשרד הבטחון.

כאן מתגלע נגוד האינטרסים בין חרותו של האזרח הזכאי לקלוט את התמונה השלמה על הנעשה במדינתו, לבין זכות הקיום שלו. אלא שכאשר חרות כזו עלולה לסכן את חייו של מי שזכאי לה תפול הבחירה, כפי שנפלה, לצד האינטרס הבטחוני.

שקולים פוליטיים

חופש הבטוי כמעט ואיננו נפגע. אמנם, הגבול בין בטוי לבין ידיעה אינו מוגדר וברור שהידיעה פולשת גם היא אל תחום הבטוי, אלא שאתה בר־רשות להביע כל דעה שהיא ובלבד שלא תמסור אגב כך אינפורמציה בטחונית האסורה לפרסום. גם דבריהם של הרמטכ"ל ושל רה"מ עוברים צנזורה וגם מנאומיהם נמחקים משפטים ומעולם לא התלונן מי מהם על שפוגעים בחופש הבטוי שלו. ע"י מחיקות כאלה אתה מונע, כמובן, אינפורמציה מן הצבור וזוהי אמנם הבעיתיות שבקיום המוסד.

הצנזור עצמאי בשקול דעתו אם ידיעה מסוימת תגיע אל הקורא או תחתם במשולש האדום: „נפסל ע"י הצנזורה"; לא שר הבטחון, לא הרמטכ"ל ולא ראש־הממשלה הם בעלי הסמכות, אלא הצנזור לבדו. הוא מתיעץ עם מי שהנושא המסוים מצוי בתחום שפוטו ועליו ללמוד את פרטיו מידי מי שהענין מסור לאחריותו אך בסופו של דבר ההנחיות מועברות רק על־ידו. שום גורם ממשלתי אינו מוסמך להוציא הנחיות כלשהן לצנזורה לבד מן הצנזור הראשי. יכול גורם מסוים להציע לו פרסום הנחיות מסוימות, אך הצנזור הראשי לא יעשה זאת אלא לאחר ששוכנע שאין כל אספקטים פוליטיים המשורבבים באופן גלוי או סמוי אל נמוקי הפסילה ורק כאשר ימצא כי האפול דרוש לשם שמירה על בטחון המדינה.

כאן טמונה הסכנה של התערבות שקולים פוליטיים המסתתרים במסוה של שקולים בטחוניים. סכנה זו אינה רשותה הבלעדית של הצנזורה. בכל מקום עלול מי שהכוח בידו להשתמש בו גם שלא כהלכה ולצרכים שאינם תואמים את המטרות שלשמן הוענקה לו הסמכות להפעיל אותו הכוח.

משום כך מבוססת העבודה על שתוף פעולה עם העתונים ועל אמון הדדי. להערים על הצנזורה, קל ביותר. במדינה דמוקרטית אין היא יכולה לפעול ללא שתוף פעולה. אפילו לו רצו לפסול מטעמים פוליטיים לא יכולים היו לעשות זאת, שהרי קיימת הוועדה הציבורית העומדת על המשמר וקיים לחץ עצום של העתונות. תופעות של רשלנות והחלטות הנובעות משקולים מוטעים עלולות להופיע גם כאן כשם שהן עלולות להופיע בכל מקצוע אחר. עד תופעות כאלה עונה ועדת הערעורים ובית הדין הגבוה לצדק. בשני

מקרים הוגשה עתירה לבג"צ נגד הצנזורה ובשני המקרים בוטל הצו על תנאי שהוגש נגדה. הצנזורה לא הפסידה עדיין בשום „קייס" שהגישה נגד עתון בפני הועדה. כל פעם שהחלטתה הועמדה לבקורת שיפוטית או לערעור — היא יצאה וידה על העליונה.

מספר דוגמאות, שלקטנו ידגימו אולי את אופי העבודה. בענין „הפרשה" לא התערבה הצנזורה בכל הויכוח הפוליטי שסבב את הנושא מאחר ואין זה בסמכותה. רוב הפרטים שוחררו לפרסום. לגבי הדברים שנפסלו גם דבר זה נעשה בידיעתה ובהסכמתה של ועדת העורכים והאפול כבר הוכיח את עצמו. בענין מסוים לא הוטל אפול. האיש עצמו לא היה מעונין בפרסום והשתיק את הענין. במקרים אחרים מוטל אפול כאשר פרסום הדבר כרוך בסכון חייו של אדם או של קבוצת אנשים אשר פרסום שמם בהקשר עם ידיעה מסוימת עלול לחשוף אותם לנסיונות להתנקש בחייהם על־ידי האויב.

על מצבם של שבויים ישראליים בסוריה אין מתירים לפרסם פרטים, כל עוד נעשים מאמצים לשחררם מן הכלא.

פרסומים כאלה עלולים לחבל במאמצים לשחררם משבי הסורים באשר אלה רגישים לסוג כזה של פרסומים עקב הקושי להסביר לדעת הקהל שלהם כיצד הם מתירים לפתע לשחרר את אלה שעוד אתמול היו „מרגלים ציוניים" ו„בני־מוות". משום כך גם נמסרים

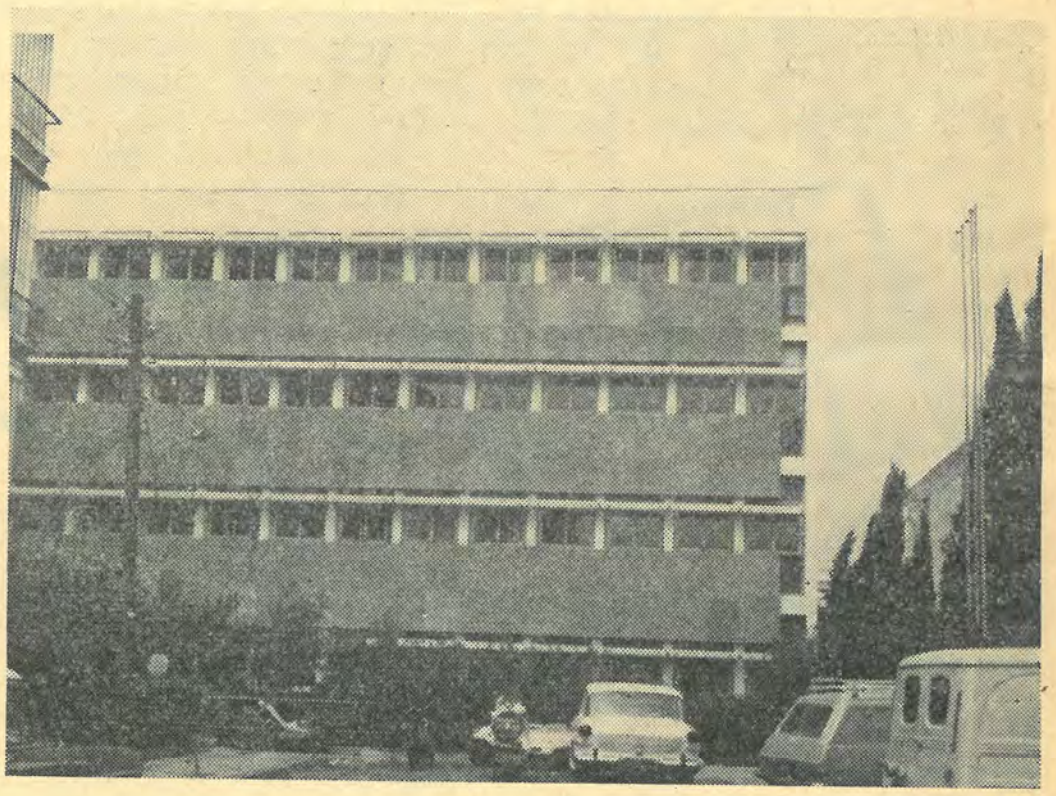

הפרטים על שחרור השבויים רק כאשר אלה נמצאים כבר בישראל.

לא מקור הידיעה קובע, לא העתון שהגיש אותה וגם לא כמות הלחץ המופעלת ע"י עורך העתון, אלא האינטרס הבטחוני בלבד. כל פסילה של חומר מנומקת ע"י מי שפסל אותה. יכולים להתעורר חלוקי דעות והם מתעוררים פעמים רבות; יתכן כי העתונאי יצליח לשכנע את הצנזור כי טעה בשקוליו וכי נמוקי הפסילה אינם עומדים במבחן הבקורת או אינם הגיוניים ואז הידיעה תשוחרר לפרסום או למרות הכל תעמוד בעינה הוראת הפסול. עשויים להתעורר גם חלוקי דעות על פירושו של המושג „בטחון" ואם ידיעה מסוימת כלולה במושג זה אם לא, אך ההחלטה הסופית היא בידי הצנזור. עתון שאינו מרוצה מההחלטה רשאי להגיש ערעור.

מהו בטחון?

ידיעה שנגנזה לפרסום היום יכולה להיות כשרה מחר וזאת עקב שנוי הנסיבות. כאשר התנאים המסוימים המכתיבים את פסול הידיעה משתנים עם חלוף הזמן נופלת יחד עמם הוראת הפסול.

יש ונושא אחד מורכב ממספר אלמנטים, שכל אחד מהם שייך למשרד אחר. עניני ועדת שביתת הנשק, למשל, משותפים למערכת הבטחון ולמשרד החוץ. במקרה ומוטל אפול על נושא הכורך בתוך עצמו כמה גורמים קורה לא אחת כי אחד המשרדים השותפים לו סבור כי הסבות שהביאו לאפול אינם קיימים עוד וכי נתן לשחרר את הידיעה. יתכן כי שפוטו של אותו משרד לוקה בחוסר מומחיות וכי השותפים האחרים עדיין עומדים על המשך האפול. כאן אין תפקידו של דצנזור מתבטא רק בתאום בין הזרועות השונות, מוטלת עליו גם החובה לבחון את הנושא מאספקט כולל ומקיף.

במקרים כאלה מגיעות דעות סותרות ועתונאי עלול להקלע לסבך של אסור והתר. כיון שהצנזור הוא הרשות המוסמכת היחידה להתיר או לפסול ידיעה לפרסום עשוי העתונאי למצוא את עצמו עם החלטת הצנזור מחוץ לסבך הפורמלי אלא שכאן המקום שבו מתעכבות ידיעות פעמים הרבה ללא צורך ועקב חוסר תאום. יתכן כי ידיעה נפסלת בעוד שהוראת האפול כבר אינה תואמת את הצורך בה, אלא שהצנזורה לא קבלה עדיין ידיעה על האפשרות להסיר את האפול. על רקע זה צומחים חלוקי דעות רבים בין הצנזור לעתונאים.

ערבוב תחומים

הנושא בו אנו עוסקים סובל מעט מערבוב תחומים.

דוגמאות לערבוב זה ספקו שתי הפרשיות האחרונות אשר בעקבותם עלתה הצנזורה לכותרות העתונים. שני מקרים אלה של בול ושל נצוץ לא היו קשורות ישירות אל הצנזורה.

הפגישות עם ועדת העורכים שבעקבותיהן יוצאים לאויר העולם הסכמי אפול על ידיעות מסוימות, ולאו דוקא בטחוניות, אין להן כל קשר לצנזורה. גם בקשות אפול מטעם משרדים ממשלתיים שונים או מטעם אישים מסוימים אינן ענין לצנזורה. זהו ענין שבין העתון לבין עצמו. ידיעה כזו אם אינה מקפלת אספקט בטחוני מאופל תאושר לפרסום גם אם תזיק לאינטרס של משרד ממשלתי זה או אחר וגם אם העתון נתבקש לגנזה ע"י גורם מחוץ לצנזורה.

המלחמה אותה מנהלת העתונות נגד הצנזורה מידי פעם בפעם אינה נובעת מתוך שלילת הצורך בקיומה, היא רק סמפטום לקיומה הפרדוכסלי של הצנזורה בצדה של העתונות במשטר דמוקרטי, ומעידה על המועקה המתלווה אל הצורך להשלים עם קיומה ולחיבו. עתונים מסוימים נטפלים אל הנושא על־מנת לנגח באמצעותו את השלטון ואחרים מחפשים את הגל הסנסציוני המגביר את התפוצה. למטרות אלה היו הפרשיות האחרונות סוס נוח לרכיבה.

אל תקנאו בצנזור, הרבה יותר קל ונעים להיות עתונאי.

מדוע נכשל מבצע בית-שאן

— כתב **צבי עמית** (פרידמן) —

בשבוע שעבר התכנס הועד ל־ישיבה מסכמת למבצע „בית שאן". הועד החליט להעביר את סכום הכסף שנאסף למען ילדי בית שאן אל משרד החינוך למען ישמש כסף זה כתרומה להזנת ילדי המקום. מדוע נסתיים מבצע זה בקול ענות חלושה לעומת התופים והחצוצרות שבהם החל?

דומני כי מבצע זה, וכל הכרוך בו מחייב עיון מדוקדק לשם הימנעות מטעויות כגון אלו בעתיד.

עתון מחפש כותרת

יום הופעתו של „בת קול" הולך וקרב, ולעורך העתון אין עדיין כותרת ראשית לגליון זה. מעל גלי הרדיו בקעה זעקתה של ילדה מבית שאן רעבה ללחם. כותרות העתונים לא חדלו מלעסוק בקריאה זו ואף עד לכנסת הגיעו הדיה של זו. מקום שכוח אל הפכה בית שאן למקום שהכל מתענינים בו. כבר מזמן החליטה המערכת של העתון להתגייס למען מבצעים מיוחדים. העתונות בשרה כי בית־שאן זקוקה לעזרה. מדוע לא נעלה גם אנחנו על גל זה? שאלה המערכת את עצמה, ובעיני רוחה כבר ראתה את כותרות העתונים המבשרות כי ביוזמתו של עתון הסטודנטים „בת קול" תאמץ הסתדרות הסטודנטים של אוניברסיטת בר אילן את בית שאן. כותרת פנטסטית סח העורך לעצמו, ומיד מיהר להרים את הטלפון אל יו"ר ההסתדרות בכדי לנסות ולשתף את האגודה ברעיון זה. יו"ר הסתדרות הסטודנטים האזין בקשב רב לדבר העורך והחליט כי אכן אימוץ זה יהיה מבצע רב רושם. לאחר סיום השיחה עם היו"ר מיהר האחראי מטעם המערכת לצלצל למערכות העתונים השונים ולקול ישראל ולבשר להם כי הסתדרות הסטודנטים של בר־אילן החליטה לאמץ את בית שאן. למחרת במהדורת החדשות של הבוקר נודע לתלמידי אוניברסיטת בר־אילן, למועצה ולועד הסטודנטים „כי הם החליטו לאמץ את בית שאן". מערכת העתון הככה ידיה בהנאה מרובה למראה הכותרות ושכחה לשאול את עצמה, ועכשיו מה הלאה?

אימוץ כיצד?

ביום ראשון שלאחר יום השישי בו נתבשרו כולם על ההחלטה לאמץ את בית שאן ניכרה מבוכה בין חברי הועד ומועצת הסטודנטים אשר לא ידעו כיצד להסתדר עם ההחלטה אשר פורסמה בעתונות. הוצעו הצעות שונות: יש לפתוח במגבית למען ילדי בית שאן, יש לאסוף ספרים, יש לאסוף בגדים, ועוד ועוד. הוחלט כי את הכספים, הספרים והבגדים יש לאסוף בין תלמידי האוניברסיטה ומחוצה לה. יש לערוך התרמה בחוצות תל־אביב למען מבצע נשגב זה. הרעיונות היו כולם טובים ומבריקים ונותרו רק מספר קטן של שאלות, כגון, מי ידאג לארגון ההתרמה, מי יטפל באיסוף הספרים והבגדים, אל מי יפנו את התרומות ועוד כמה שאלות שחוסר תשובה עליהן לא העיבה על שמחת היצירה של „גם אנו עושים משהו בכדי להקל על מצוקת תושבי בית שאן".

הפניה הראשונה של יוזמי המבצע אל מערכות העתונים לאפשר פרסום מודעה הקוראת לציבור להשתתף במבצע זה נתקבלה בעין יפה. כל מערכות העתונים הסכימו לפרסם מודעות אלו בחינם כמחווה של רצון טוב כלפי הסטודנטים, העושים משהו למען ישראל האחרת.

לאחר פרסום המודעות בעתון ופרסומן של מודעות בשטח האוניברסיטה חיכו יוזמי המבצע לגל של תרומות ואהדה למבצע זה. אולם במקום גל של תרומות ואהדה נתקלו יוזמי המבצע בגל של אדישות ואכזבה הן מבית והן מחוץ. הפניה אל ציבור הסטודנטים להשתתף בתרומה למבצע חשוב זה נתקלה בחוסר הענות. וכאשר פתחו יוזמי המבצע את הקופות עם תום השבוע הראשון להתרמה גילו לתדהמתם כי בשטח האוניברסיטה נאספו 60 ל"י בלבד. כאשר ראו יוזמי המבצע תוצאות אלו החליטו „להטיל מס" בגובה של לירה אחת לטובת המבצע על כל מי שירצה באותו שבוע לקנות כרטיסים במשרדי הסתדרות הסטודנטים. וראה זה פלא במקום שתעלנה מספר התרומות, קטן מספרם של קניות הכרטיסים. כאשר שמעו חלק מן המרצים על מצב עגום זה, החליטו להתגייס אף הם לעזרה למען הצלחת מבצע זה. הגדיל לעשות הד"ר סימון אשר בהרצאותיו דאג להקדיש דקות מספר לשיחה על חשיבותו של מבצע זה. למרות הויכוחים שניהלו אתו חלק ניכר מן התלמידים המשיך הד"ר סימון בדרכו וכך שר במרוצת המבצע נאספו על ידו ישירות 120 ל"י מבין שומעיו.

אכזבה

ההענות היתה חלשה אפילו הרבה יותר ממה שציפו הפסימיסטים שבין עורכי המבצע. ביום שישי נראה היה כי במקום 40 סטודנטים שחשבו כי יצאו להתרמה במוצאי שבת, יהיה מספר המתרימים 20 בלבד. לא היה בין המתרימים אף לא סטודנט אחד מן השורה. המתרימים כולם באו מבין שורות חברי המערכות, המועצה והועד אשר חלק ניכר מהם צירף למבצע זה אף את חברותיהם. במוצאי שבת הגיעו אל מקום המפגש 15 מתרימים בלבד. הוקמו כמה נקודות התרמה לאורך רחוב דיזנגוף. ליד מקומות ההתרמה נתקהל קהל, אולם בתחילה התנהלה ההתרמה טיפין טיפין. מספר המתווכחים מבין הציבור גדול היה לאין שיעור ממספרם של אלו התורמים. מלבד נקודות ההתרמה נתגייסו שניים מן המתרימים והחלו לעבור בין בתי הקפה בכדי להתרים את היושבים במקומות אלו. לעיני המתרימים נתגלו תופעות מפתיעות ומביכות גם יחד. כאשר ראו האנשים כי התרמה זו מנוהלת ע"י תלמידי בר־אילן ציינו בציניות בולטת „זה בטח בשביל ישיבות" או „זה בטח בשביל פיצויים לאונטרמן". כאשר הוסבר לתורמים לשם מה נועד כסף זה הביעו כמה מהם פליאה והשתוממות „האם באמת יש ילדים רעבים במדינת ישראל". בלט מספרם של הילדים אשר נענו לקריאה ותרמו בעין יפה. ציבור בתי הקפה נחלק גם הוא לאלה שנותנים ואלה שלא. ניתן לציין את יושבי „כסית" שכולם ללא יוצא מן הכלל תרמו, לעומת יושבי „רוול" שידעו לייעץ רבות אולם רק מעטים מהם נאותו לתת חלקם למבצע זה. בלטה בקרב הציבור הגדול כי אין זו דרך להתגבר על מקרים כמו אלו של בית שאן, וכי על הממשלה למצוא פתרון לבעיה זו.

במשך כחמש שעות עסקו המתרימים בעבודתם ולמחרת נתברר להם כי התרמה זו הביאה לתרומות של 600 ל"י בלבד, הרבה פחות ממה שציפו מלכתחילה. יוזמי המבצע ראו את הכשלון באופק והחליטו לנסות לעורר את תלמידי בתי הספר במרחב רמת גן לסייע באיסוף כספים ובגדים. אולם מלבד כמות של בגדים **ועוד אי אלו תרומות** כספיות לא נוסף מאומה לאמתחתם של יוזמי המבצע.

סיום המבצע

המאזן שנערך עם סיום המבצע הראה על כשלון, אין להאשים איש בכשלון זה מלבד את כל ציבור הסטודנטים אשר לא נענה לתת ידו לצורך הצלחת מבצע זה. אולם מסקנות רבות ניתן להסיק מכאן ולהבא. יוזמה, חשוב שתהיה תמיד, אולם אין להתנשא על גלי הפרסומת בלבד אלא יש לתכנן מבצע כזה בצורה ברורה ומפורטת בכדי שידעו העושים מה המטרה במבצע זה ומה חושבים הם להשיג על ידו, וכיצד צריך מבצע מעין זה להסתיים. חבל שיוזמתו של עורך „בת קול" לא הצליחה לעורר את כולנו להשתתף במבצע השוב זה, ובמקום זה זכינו לתעודת עניות שרבות נצטרך לעמול בכדי להחזיר לעצמנו את האימון כי אכן מסוגלים אנו לעשות משהו.

מזהים אותם בנקל. למרות שהנם 19 מתוך 2500 סטודנטים הרי הם בולטים על פני השטח. רבים מצביעים עליהם ואומרים: — „זה, קיבוצניק!" ההילוך המיוחד, התלבושת האחרת כל-כך, מספר עונות אופנה אחורה, דיבור מתון יותר והכיפה הקיבוצניקית מסגירים אותו מיד.

אם ניתן להבחין בסטודנט הקיבוצניק על פי מראהו החיצוני השזוף ופניו המלאים, ניתן להבחינו על נקלה אף מבחינה לימודית. הוא רציני, עניני ותכליתי באופן מיוחד.

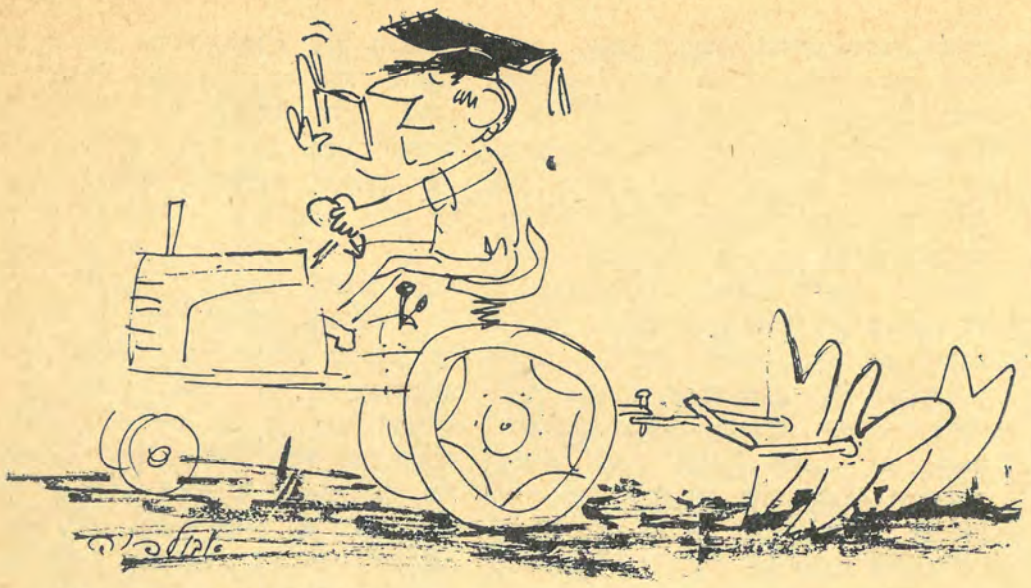

לאן אחרי הרשות

הוא אינו טרוד באותם ענינים המעסיקים את כלל הסטודנטים, כגון, אסיפות מחאה, שביתות, הוא שואף ללמוד ולהתעמק בנושאי הלימוד על מנת להוכיח למשק אשר ממנו יצא כי אכן לא נעשה מקח טעות והוא ראוי ללימודים אשר בהם הוא נוטל חלק. מר יהודה בין, יו"ר הרשות להשכלה וחקר של התנועה הקיבוצית סבור כי „האימאז" של הסטודנט הקיבוצנית נובע מכמה סיבות. הוא מבוגר יותר ובעל נסיון בחיים ודבר זה ניכר בראש וראשונה בהליכותיו אשר אינם חפוזות וחסרות מחשבה ראשונית. הוא בא ללמוד על מנת להשיב לעצמו על שאלות

וקושיות שונות שלימוד מוקדם אז נסיון של שנים רבות בעבודה מעשית לא נתנו לו פתרון. יש לזכור רבים מבני הקיבוצניקים באים ללמוד לאחר שנים רבות של עבודה משקית, והלימוד באוניברסיטה הוא שלב מעבר לקראת התקדמות. גורם זה מעורר בעיה ספציפית למיסדות ההשכלה הגבוהה בארץ. בעולם הנאור כל שאדם מבוגר יותר יש לו אשראי על חשבון בגרותו; דבר המהווה יסוד בסיס ללימוד. מכאן מתעורר הצורך לבנות תוכנית לימודים שתעמוד ברמה שווה לאנשים הבאים עם נסיון רב ב־מקצועות הנלמדים, אשר לגביהם הלימודים האקדמאים יהוו לא רק גורם אשר יתן בידם את האמצעים על מנת שיהיו בעלי כושר דמוי להזות ולקבל את העתיד, על מנת להתמצא בשטף הרעיונות השוטפים ולנסות לישמם לצרכים המשתנים. סטודנטים אשר מקצועות לימודיהם יענו לשאלות רבות אשר התעוררו במשך תקופה ארוכה ואשר חשיבותם רבה ביחס ללימוד התיאורטי. כלומר יש כאן מיזוג של החינוך המקצועי הספציפי מחד וההשכלה הכללית מאידך ורק אלו במשותף יוכלו לתת פתרון להתמודדות עם בעיות מהותיות של חברת זמננו.

חוסר מעמדות

אך החברה הקיבוצית מעניקה לאותו סטודנט יתרון נוסף. הוא לא יצטרך לעמוד בפני הבעיה „בשביל מה למדתי" אם אין מנצלים את ידיעותי? אצלו לא תבחן השאלה „האמנם זו הדרך. האמנם לשם כן כדאיים היו המאמץ והזמן שהשקעתי?" בקבוץ פרנסת חבריו מובטחת וכל אחד הלומד, לומד מתוך מטרה לנצל את ידיעותיו בתחום הפנימי הסגור אשר ממנו בא ואשר שלח אותו ללימודים, ואין הוא צריך ללכת לרעות בשדות זרים על מנת להשיג תועלת חמרית מלימודיו.

אחת הדוגמאות הטובות להבהרת השילוב בין הנסיון ללימוד האוניברסיטאי התאורטי הוא בפקולטה לחקלאות, שם בא כל חבר משק עם נושא מוגדר אשר בו הוא מעונין להתמחות ועל כן מגיעים חברי משק רבים להשגי מחקר ארציים ואף בינלאומיים. אומר על כך אלי ברמן, בן בארות יצחק, הלומד שנה שניה ספרות ואנגלית, לפי דעתי הראשונים בתור הם אלו אשר המשק יפיק מהם את מירב התועלת, מובן שכל קיבוצניק הנשלח ללמוד מתחייב בכך התחיבות משקית וחברתית כאחד. הדבר מנוצל איפוא אם בתור מורה, אם בהעברת חוגים והרצאות וכיוצא בכך".

אך בניגוד להשקפה הרווחת של החברה הרואה בסטודנט את השכבה החברתית העתידה, אשר עליה תתבסס המדינה מבחינה אינטלקטואלית, רוחנית, מוסרית ותרבותית הרי בקיבוץ אין הסטודנט זוכה לשום פריבילגיות והוא צריך לעמוד ברשות עצמו ולהוכיח שאכן הוא מתרומם מעלה. בקיבוץ אין היותך סטודנט פותרת את בעית הרמה החברתית. מחוסר מעמדות נאלץ הסטודנט להוכיח את עצמו בעצם היותו אדם המת־

קדם מחוץ למסגרות החברה המקובלות.

פרופ' רקח ז"ל לא צדק

„כיום נחוצים לנו אנשי מדע צעירים ומוכשרים הרבה יותר מאשר פועלים הקלאיים. הקיבוצים, תנועות הנוער, אשר משום מה מתעלמים עדיין מעובדה זאת, מפגרים במירוץ הזמן, יהכן שקורה להם מה שקורה לאדם בהזדקנו, הם הפכו ממורדים לשמרנים". אלו הילק מדברים שהשמיע פרופ' רקח ז"ל בראיון עם כתב „פי האתון" פברואר 1966. נשאלת השאלה, כלום נכונה הבעיה שאין הקיבוצים רואים נכוחה את המצב ואינם מנסים להדביק את קצב החיים וההתקדמות הטכנולוגית.

על פי רשימות המצויות בידי „הרשות" מספר הסטודנטיב המלאים במכללות הלימוד הוא 400 מלבד הסטודנטים בפקולטה לחקלאות ברחובות ומלבד המורים לכיתות המשך בסמינר הקבוצים והקורס להנדסאים מוסמכים המונה 55 חברים. סה"כ 800 לומדים לימוד מלא שהם 1,5% מכלל האוכלוסיה הקיבוצית הבוגרת. הקורסים השונים המאורגנים ע"י הרשות ברמה אוניברסיטאית הן במכון ויצמן והן בפקולטה לחקלאות מרכזים אף הם הברים רבים. 360 חבר לומדים בקורס המתקיים במכון ויצמן יומיים בחודש במשך שנתיים. כן נערכים קורסים בתחום המינהל ובתחום המקצוע, קורסים אשר רמת הלמידה בהם היא של 5—6 סמסטרים, כאן שמים את הדגש על המערכת המיוחדת אשר תבליט את מטרות הקיבוץ ותכשיר את התלמיד להתגבר על בעיות שונות. גאוותה של הרשות היא על מסגרות הלימוד האזוריות אשר הוקמו על ידה ואשר במסגרתן לומדים כ־1200 חבר, אשר חלקם מסימים 1600 לימוד (2 שנות אוניברסיטה).

הרשימות שבמשרדי הרשות אינן מאמתות את דברי פרופ' רקח. התנועה הקיבוצית עשתה כמעט את המכסימום על מנת להיות מוכנים אל העתיד ולקדם אותו באמצעות אנשים בעלי ידע מדעי טכנולוגי להתגבר על הבעיות השונות שיתעוררו בעתיד.

בעיה כלכלית מחוץ לתחום

הסטודנט הקיבוצי מצוי אצל כל השטחים אשר אך קיימים במכללי ישראל. אתה שומע על חבר הלומד ארכיולוגיה וחבר הלומד פסיקה גרעינית, חבר הלומד אומנות ורעהו המתמחה בשירת ספרד. ומה לכל אלו ולקיבוץ!? חלפה כבר הדעה אשר נתגבשה ונתבססה במשך השנים כי כל שאינו נחוץ לו לקיבוץ איננו במערכת הלימודים. כיום הקריטוריון הוא למה מוכשר הלומד ומה הוא מעונין ללמוד. „היזמה ללימודים באוניברסיטה באה במשותף מצד המשק ומצדי, אך את מקצועות הלימוד בחרתי לבד — אנגלית וספרות עברי — לאו דווקא מתוך רצון ללמד אלא מתוך כוונה תחילה לעסוק בעתונות או בסיפורת". אלי מציין כי 70% מן הנשלחים ללמוד לומדים מקצועות הבאים למלא את הצרכים של המשק. 30% לומדים באוניברסיטה מרוזמתם הם.

הבעיה הכללית איננה קיימת אצל בן הקיבוץ, חוסר הדאגה היכן לגור, ממה לחיות והיכן לבלות, נותנת את השפעתה הרבה על הסטודנט, דבר המקל עליו את הלימודים. מרגע שנתאשרו לימודיו, המשק הוא אשר דואג לכל מחסורו. שנת הלימודים מוקדשת אך ורק ללימודים ואין הוא נטרד במחשבות זרות. לגביו 4 שנות לימודים אינם מוקדשות אלא להשגת השכלה, וחויות חברתיות אינן נמצאות בסולם המשאלות שלו.

גורם זה הוא הוא המשפיע על הלכי התנהגותו של הקיבוצניק אשר רחוק ת"ק פרסה מעיסוקיהם הציבוריים של כלל הסטודנטים הנאלצים עתים לעמול והזיע על מנת להשיג רמת חיים שתהלום את מעמדם ואת רמתם מבחינה חברתית.

יחסי אנוש קיבוציים

צוואר הבקבוק של כל מפעל השכלתי חינוכי — הם כוחות הוראה והדרכה. אם אמרנו שבתנועה הקיבוצית יש נסיון לנצל נסיון חיים, להפכו לגורם לימודי, להמריץ בעזרתו. אם נאמר שפתוחים בפני ההשכלה הקיבוצית תחומים נרחבים שעדיין לא נגאלו, הרי ההצלחה בכל אלה תושג אך ורק אם יעמדו כוחות מקצוע מעולים, כוחות הדרכה והוראה, חברי קיבוץ.

„איומה המצוקה", אומר מן בן בין. „אין מי שילמד פסיכולוגיה וחינוך, אין מי שיצלול לנבכי מהות יחסי אנוש קיבוציים ויישם תורת הפסיכולוגיה החברתית והסוציולוגית לתפיסה הקיבוצתי. אין מי שיורה כלכלה שלא תהא נוגדת את הקיבוץ ובנינו, שלא תהא ספוגה אני סוציאליזם. וכך ביחס למקצועות מדעי הטבע אשר אינם נלמדים מתוך ספרים ונסיונות מעבדה אלא מתוך נסיון חיים הנמשך שנים רבות".

אכן, הבעיה של ישום חומר נלמד לצרכים של הקיבוץ זו אחת הבעיות בה"א הידיעה, אותה מנסה הקיבוץ לפתור ע"י שליחת חברים שונים ללימודים באוניברסיטה, בטכניון ומכון ויצמן ואף רבים לחו"ל. יש לזכור, הבעיות המיוחדות של תנועה קטנה אינן יכולות לחייב כוללניות במוסדות ההשכלה, ואם המוסדות לא הולכים לכיוון התנועה הקיבוצית הרי היא תלך לקראתם.

— כתב: מנחם מיכלסון —

חשבנו לכתוב סיפורה של מחלקה. אולם הסתבר כי לפנינו שני קורסים, אשר מדריכיהם שואפים להפכם ברבות הימים למחלקה, אם לא יותר מזה.

מר ראובן גריסמן, המורה להתעמלות, חולם על מדרשה לחינוך גופני, שתכשיר מורי התעמלות בעלי תואר אקדימי ואילו מר מרדכי לויטס, המורה למוסיקה, חולם על... פקולטה למוסיקה!

אך אל נקדים את המאוחר.

הוגה רעיון המוסיקה באוניברסיטה הוא דווקא... כימאי. בשנת 1959 למד בבר־אילן סטודנט ושמו קניגסבוך (כיום מרצה במחלקה לכימיה), אשר היה חבר בהתאחדות הסטודנטים. חודש לפני חנוכה פנה מר קניגסבוך למר לויטס וביקשו לארגן מקהלה לקראת נשף הסטודנטים בחנוכה. תוך זמן קצר ידעו כל הסטודנטים ב„בר־אילן" כי מתארגנת מקהלה ותוך זמן קצר עוד יותר עמדה המקהלה ב„חצי גפנית" והשמיעה זמר רון בהדרכתו של המנצח והמדריך מר לויטס.

ה„עסק" מצא חן בעיני הסטודנטים, וכמאמר המשל הקדמוני „הנשף עובר — אך המנגינה לעולם תשאר" — המשיכה המקהלה להתקיים. ומה גם שהמזכיר האקדימי דאז, מר בלוך, נתן ידו באופן אישי לביסוס המקהלה ואז הצטרף אליו הפרופסור קורצוויל, ובהשפעת השניים קיבלה המקהלה מעמד של קורס, המעניק כמה נקודות השוות לכל נפש.

לאחר כמה „שנות שובע" מקהלתיות, הגיעה שנת „רעב". היתה זו שנת 1964 בה נרשמו למקהלה... חמש בנות בלבד.

— מדוע קרה כדבר הזה?

מר לויטס. „אה, המזכירות האקדימית היא שטפלה בהכוונת החפצים להשתתף במקהלה. וכך קרה הדבר. לא בגלל שהמזכירות האקדימית, חס ושלום, איננה יעילה, אלא משום שכמעט לא ידעו על קיומה של המקהלה שהרי באוניברסיטה בירושלים או בת"א אין מושג כזה בנמצא! אבל שנה לאחר מכן, טפלתי אני אישית בהכוונת סטודנטים למקהלה".

— והתוצאות?

מר לויטס: „תשעים משתתפים!"

שיעורי המוסיקה דהיום כוללים שלושה קורסים. קורס למקהלה, קורס להאזנה ולתולדות המוסיקה וקורס לתיאוריה (קריאת תוים) — אשר הוא קורס חובה למשתתפי שני הקורסים האחרים.

אומר המנצח: „קורסים אלה מעניקים נקודות, אך אין זה מקצוע מחלקתי. והסיבה פשוטה. הסטודנטים בבר־אילן עמוסים מאוד מבחינת הרצאות ועבודות. אני חש בדבר היטב בקורס לקריאת תוים, כאשר הסטודנטים חייבים להכין שיעורי בית ועם כל הרצון הטוב זה קשה להם מאוד".

— אז מה יהיה?

„יש לי תחושה" אומר המוזיקאי של האוניברסיטה, „שמנהלי בר אילן ערים לצורך להעמיד את המוסיקה על בסיס של מקצוע משני — דבר שאני מעונין מאוד בו. (אינטרמצו קצר) מוסיקה כמשלח יד מוזנחת מאוד בין בני הנוער הדתי ולכן, אילו היתה המיסיקה מקבלת מעמד של מקצוע משני, הרי שהסטודנט אינו מזניח משלח יד רציני בעוד ניתנת לו אפשרות לבחון את המוסיקה כמקצוע בחיים והעתיד יקבע במה יצליח".

בתכנית המקהלה להוציא בקרוב תקליט של מוסיקה ליתורגית ושירים ישראליים וכנראה לא רחוק היום בו נשמע בגל הקל את מקהלת בר אילן לצד סיסמאות של מרק פנטסטי ועוף שחוט מגזע משובח...

— מה החלום שלך מר לויטס?

מר מרדכי לויטס

מנצח המקהלה: „החלום שלי הוא שתפתח מחלקה למוסיקה בבר אילן ולא ירחק היום בו יהדהדו צלילי תזמורות, לוקות ומקהלות בין כתלי האוניברסיטה על מנת להעשיר את החיים התרבותיים של הסטודנט ושל המוסד".

ובינתיים, עד שיתגשם החלום, אפשר להסתובב בבר אילן, לשמוע צלילי תזמורות ומקהלות ב...רדיו טרנזיסטור מגודל בינוני.

מתיחת איברים מאורגנת

למי זה עדיין לא קרה? למי לא קרה שאחרי הרצאה ארוכה, אחרי שעה וחצי של העתקה ממחברת המרצה למחברת הפרטית, אחרי שהמחוג הגדול עמד בדיוק האמצע נקודת הזרחן המורה על הדקה ה־90 של ההרצאה — למי לא קרה שקם, מתח אבריו לאורך ולרוחב תוך פיהוק אדירים?!

ובכן, מדוע להתאמץ כל כך? מדוע להתמתח רק אחרי ההרצאה?

מר ראובן גרייסמן, המורה להתעמלות, „מציע" את קורס החובה בהתעמלות.

„התעמלות הבוקר" של הקורס החלה בשנת 1955 עם יסוד האוניברסיטה. אז־אז היה זה קורס רשות בלבד (אח, הימים ההם..). תחילתו של הקורס היתה בתרגילי התעמלות בלבד. מגרש האימונים ניצב עתה מתחת לבנין הפסיכולוגיה.

בקורס הראשון השתתפו כחמישים תלמיד שרובם הגדול היו בני נוער אמריקאיים. הישראלים המעטים התלבטו בתחילה אם לבוא לקורס אם לאו, אך בסופו של דבר „כפו עליהם תרגילים כגיגית" ובהכנס המקצוע למסגרת חובה, פשוט, לא היתה להם ברירה.

בשנה השניה נתקבל תקציב למיכשור, ספסלים, ארגזי קפיצה ועוד. אגב, המכשירים האלה משמשים עד היום את תלמידי הקורס להתעמלות.

לאחר כמה זמן „הצטרפו" לאמצעי ההדרכה הספורטיביים גב מגרשי כדורסל וכדורעף ומגרש טניס ליד בית החולים בילינסון.

מר גרייסמן שהינו מורה להתעמלות גם בבתי־ספר תיכוניים, עומד על ההבדל בין לימוד גימנזיסטים לבין לימוד סטודנטים: „אני דורש מסטודנטים הרבה יותר מאשר מגימנזיסטים. אני מקפיד על הופעה נאותה, השתתפות רצופה ותלבושת ספורט. מי שלא ממלא תנאים אלה, זוכה להתראה ראשונה שהיא גם התראה אחרונה..."

בקורס להתעמלות משתתפים עתה כמאתיים סטודנטים וכמספר הזה סטודנטיות.

— ומרצים?

מר גרייסמן: „כמה מרצים התענינו בקשר למשחקי טניס, אך מחוסר זמן, קשה הדבר. אני נזכר שבימי ה„בראשית" של הקורס השתתפו במשחקי הפינג־פונג שנערכו בחדרי המלאכה, ד"ר בר־אילן, פרופסור סולטמן ועוד רבים אחרים.

— מדוע קיים ההבדל העצום בין סטודנטים־ספורטאים בארה"ב לבין עמיתיהם בארץ?

המורה להתעמלות: „ראשית, חוסר המתקנים המתאימים גורמים לחוסר תודעה. שנית, הסטודנטים־הספורטאים בארה"ב הם, נאמר בעדינות „לא־כל־כך" סטודנטים...

— מהן הבעיות העיקריות של הקורס?

מר גרייסמן („לוקח" נשימה): „הבעיה העיקרית והראשונה. הגיע הזמן לבנות ששה מגרשי טניס ואז יהא מגרש הטניס תפוס ברוב רובו על הזמן. רצוי, כמובן, להתקין תאורה ואז המגרש לא ישבות גם בשעות הלילה. אז־אז יוכל סטודנט להשתתף גם במסגרת חופשית ולאו דווקא בכורח החובה.

הבעיה השניה היא בעית אולם התעמלות. באוניברסיטה דחית אין זה מתאים שהבת מתעמלת בחוץ, לראוה לעיני כל. ממילא אין היא חפשית בשיעור. במידה ויבנה אולם התעמלות יושגו כל המטרות הנדרשות מן הקורס להתעמלות.

לגבי בנים יוכל לעזור האולם בכך שבימות גשמים ובימים חמים יוכלו להתעמל בו. נוסף לכך, תהא לתלמידים גישה למכשירי התעמלות גורם, אשר יפתח ויגביר בהם את תודעת הספורט".

— איזו עצה טובה היית נותן לסטודנט הבא לקורס?

מר גרייסמן: „עצה טובה? ברור. רצוי מאוד לקחת את הקורס בשנה הראשונה ללימודים. שאם לא כן הענין נסחב וגורם לבעיות רבות לאחר מכן. לקחת את הקורס ולגמור עם זה!"

— וסטודנט שלקח את הקורס בשנה ראשונה הרי בשנה רביעית יהא „מנוון"

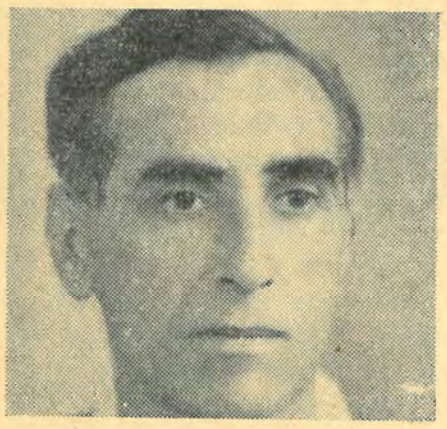

מר ראובן גרייסמן

כולו!?

מר גרייסמן: „גם לכך יש פתרון. שיקימו חוגי התעמלות חופשית!

ועד אז, עד שיתעמלו באופן חופשי, ממשיך מר גרייסמן לחלק הוראות בקצב!: „ארבע כפיפות לפנים ושתי משיכות למעלה: אחת—שתים—שלוש—ארבע".

זהו סיפורם של שני קורסים, אשר במידה מסוימת נמצאים עדיין בשלבי הילדות, אין ספק שברבות הימים יגיעו למעמד נכבד יותר ואז־אז (בעתיד הורוד) יציצו מר גריימן ומר לויטס לאחור ויפטירו באנחת רווחה: „אח, היו ימים..."

מדיניות חוץ

(המשך מעמ' 7)

בישראל, בהשפעתו של אדי קאופמן, היו"ר, לשגר משלחת לועידה הבינלאומית של ארגון זה, שתתקיים בחודש אפריל השנה במונגוליה, במטרה לנסות ולהתקבל חזרה לארגון. במקום לגקוט במדיניות גאה ואמיצה ומתוך ידיעת התוצאות מראש למנוע מהמדינות הקומוניסטית את התענוג לירוק בפני נציגי הסטודנטים הישראלים, הוחלט לחזור על נסיון הנפל ולנסות להתקבל שוב לארגון זה.

על אף המשלוח החרוץ בועידה הבינלאומית של הארגון המערבי, שנערכה בנירובי, לא נראה כי אכן שינתה ההתאחדות את מדיניותה הכושלת. ניתן רק לקוות כי המשלחת, אשר יצאה למונגוליה, תנקוט בקו מדיני נבון ותקיף ותדע לייצג בכבוד את התאחדות הסטודנטים בפרט ואת מדינת ישראל בכלל.

להתאחדות הסטודנטים בישראל האפשרות והיכולת להפך לגורם רב משקל בקרב ארגוני הסטודנטים בעולם, ואף לייצג בכבוד את ציבור הסטודנטים בישראל. מדיניות חוץ נבונה, התואמת את האינטרסים של ציבור הסטודנטים בישראל, של מדינת ישראל ושל האומה היהודית — תביא יחס של כבוד והדר למדינה. מדיניות חסרת כבוד עצמי, מתרפסת ונסחפת אחרי כל רוח נושבת — תביא אך להשפלה ולביזיון.

„מתקדמים" או „מפגרים"

מנהיגי הסטודנטים בארצות הקומוניסטיות, „הדמוקרטיות העממיות", וארצות ערב, מכנים את עצמם כבעלי „מדיניות מתקדמת ונאורה", לעומת ארגוני הסטודנטים בארצות המערב, ובראשם ארה"ב, שהינם ארגונים „מפגרים" ו„ריאקציונרים". בכל ועידה ו־ועידה מועברות החלטות באורח „דמוקרטי" הקוראות לציבור הסטודנטים בארצות „המפגרות", בארה"ב, אנגליה, ישראל וכדומה, להילחם במישטרן ולהחליפו במשטר מתקדם יותר, הצועד עם שאר כוחות הקידמה לקראת חרות, אחווה ושוויון בין אומות העולם.

לנוכח מדיניית „מתקדמת" זו, הדוגלת בין השאר, בחיסול מדינת ישראל „המפגרת", על התאחדות הסטודנטים בישראל לנקוט במדיניות המהווה ביטוי לדעותיהם הפוליטיות של ציבור הסטודנטים בישראל, ולהרים את קולה עם שאר ארגוני הסטודנטים שבמדינות העולם החופשי להסרת המסיכה מעל המשטרים הטוטליטריים והקומוניסטיים, המונעים את התקדמותם של אומות העולם לקראת עתיד טוב יותר, לקראת חרות, אחווה ושוויון אמיתיים.

בכך תיבחן מנהיגותו של ציבור הסטודנטים.

הדשים

בחירות

2500 סטודנטים בעלי זכות בחירה לומדים באוניברסיטה ורק כ־25% מהם, 600 סטודנטים, הצביעו בבחירות למועצת הסטודנטים שנערכו לפני כ־3 שבועות.

הבחירות עברו בדממה כמעט מוחלטת יאפילו כרוז שהוצא בערב הבחירות וקרא לתמוך ברשימת מועמדים מסוימת לא הצליח להתסיס אלא מספר מצומצם של סטודנטים, שרובם היו מהמועמדים שלא נכללו באותה רשימה. אלה טענו כי הכרוז הוצא בנגוד לתקנון מאחר יכל תעמולת בחירות אסורה 12 שעות לפני פתיחת הקלפיות.

בנגוד לשנה שעברה התנהלו הבחירות במינימום של פגיעות בתקנון להוציא מספר מועט של פגיעות אסטטיות.

כל מתח לא ניכר באוניברסיטה בשני ימי הבחירות וחלק ניכר מן הסטודנטים לא ידעו אפילו כי הן מתקיימות. גם העברתם של הקלפיות למועדון עזרה לשמור על הסדר הטוב ועל מספר קטן של מצביעים.

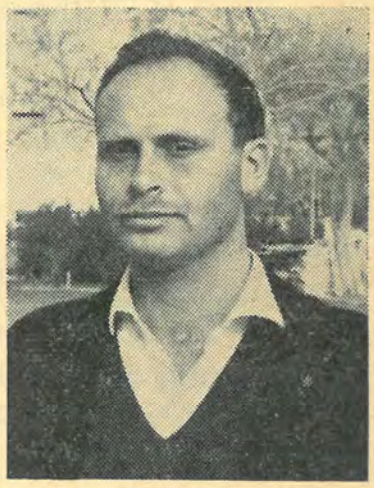

היו"ר החדש: איצ'ו גולדשטיין

למועצת ההסתדרות נבחרו: מדעי החברה: גולדשטיין יצחק, שכטר אריה, גוטסדינר הרי, פרידמן שמואל (שביל), רגב יעקב, גלטר ירחמיאל ושטיינהרץ יהודה. מדעי הרוח: שטוב אברהם, וינוגרד אליהו, ז'וז'וט יצחק, בר נחמיה, שכטר נתן, בן־לוי מלכה, שוק פנחס וקידר נחמן. מדעי הטבע: פוסטיק טובה, שרדני בנימין (ביומקי), סעד אליהו, זילונקה מאיר, ביו דוד וכהן צבי.

בישיבה הראשונה של המועצה החדשה, שהתכנסה ביום ה' האחרון, נבחר איצ'ו גולדשטיין כיו"ר הועד החדש. יחד עמו נבחרו: שטוב אברהם כסיו"ר וכיו"ר ועדת פנים, גודסדינר הרי כיו"ר ועדת תרבות, פרידמן שמואל כגזבר, ז'וז'וט יצחק כיו"ר הועדה לעזרה עצמית, וינגרד אלי כיו"ר ועדת הספורט, שרדני בנימין כיו"ר ועדת גמ"ח. באותה ישיבה נבחרה ועדה בהרכב של שלושה חברים, שתביא לפני המועצה הצעה להרכב חברי הועדות.

כחברי ועדת הבקורת נבחרו: לויזון עירן, שפיר אברהם ופרקש דניאל.

התאחדות

התאחדות הסטודנטים בישראל אינה שובתת או סתם אינה פועלת אלא פשוט אינה קימת. להלכה אמנם קיימים משרדים, בלנקים, מכונות כתיבה ותקנון, אך למעשה היו"ר ושני סגניו התפטרו כבר מזמן, הנשיאות מושבתת והיחסים מעוערים. ועד האגודה החליט, כידוע, להביא לפני המועצה הצעה לעריך משאל־סטודנטים על פרישה מההתאחדות. לאחר החלטה זו התכנסה נשיאות ההתאחדות בישיבה מייחדת עם הועד כדי ללבן יחד את הבעיה. מישיבה זו נעדר יו"ר ההתאחדות, אדי קאופמן ולמעלה ממחצית החברים לא הופיעו.

בינתיים מתקרב מועד הועידה של ההתאחדות ו„הרצים" יוצאים דחופים לכל ארכה ורחבה של הארץ, אך לא מצאו עדיין מקום לכנוסה. ועידה זו תכריע לגבי עתידה של ההתאחדות לאור המשבר שפקד אותה. אחת ההצעות הקיצוניות היא לפרק את ההתאחדות.

עקב הבחירות הפנימיות באוניברסיטה לא הובא עדיין ענין המשאל לפני המועצה והוא יובא לדיון בפני הרכבה החדש וקרוב לודאי כי זו תקבע את עמדתה לקראת הועידה ותקפיא את הדיון בענין המשאל עד לאחריה. ובינתיים ההתאחדות שובתת... כרגיל.

ספורט

למרות, שחלק ניכר מהסטודנטים אינו מכיר את קבוצות הספורט שלו ואינו נוטל חלק בפעילות הספורטיבית השוטפת, קיימות קבוצות קבועות בענפי ספורט שונים, אשר חלק מהן משתתף בליגות השונות ומביא לנו נצחונות והפסדים.

בטניס שולחן קיימות 2 קבוצות: האחת מתחרה במסגרת ליגה ב' והיא בעלת סיכויים רבים להעפיל לליגה הראשונה. השניה, שהוקמה רק לאחרונה משתתפת בליגה לקומות עבודה ותופשת את המקום הראשון.

קבוצת כדורגל מתאמנת מידי שבוע ומשתתפת בליגה למקומות עבודה.

כדורעף וכדורסל. גם בענפים אלה קיימות קבוצות המשתתפות בליגה למקומות עבודה.

חוגים: בקרוב יפתח חוג קאראטה בהדרכתו של אלוף ישראל לשעבר מר מיכאל רובין.

צעדה: ועדת הספורט ארגנה קבוצת סטודנטים אשר תייצג את האוניברסיטה בצעדת ארבעת הימים.

פעילות: במרכז הפעילות עמד טורניר המכללות בכדורגל אשר אורגן ע"י אס"א בר־אילן והתקיים באיצטדיון רמת־גן. קבוצת „בר־אילן" תפשה מקום שלישי לאחר המדרשה לחינוך גופני ואוניברסיטת ת"א.

בועד היוצא, כיהן אברהם שטוב כיו"ר ועדת הספורט.

כרכז ספורט משמש נחומי אבי־הוא.

היו"ר היוצא

עם כניסת הועד החדש לתפקידו נסתימה תקופת כהונתו של יו"ר הועד היוצא, יוחאי יצחק. יוחאי בן ה־25, בוגר האוניברסיטה ב־היסטוריה כללית ובמדעי המדינה, נבחר בשנה שעברה, עת שעמד בראש הגוש שניצח בבחירות למועצת הסתדרות הסטודנטים.

את הפעילות בתקופת כהונתו הוא מחלק למספר חלקים:

א) דמותה של האוניברסיטה ו־דמותו של ציבור הסטודנטים בעיני העם בישראל: עד לפני שנתיים לא היוה ציבור הסטודנטים ב־„בר־אילן" גורם בהתאחדות הסטודנטים הכללית ודמות המוסד והסטודנט הלומד בו, כפי שהשתקפה, היתה מסולפת ומעוותת. הועד הנוכחי השיג עמדת כוח בהתאחדות והאמאז' של הסטודנט הבר־אילני השתנה תכלית שינוי בציבור, תודות להרחבת הפעילות בשטח יחסי־החוץ.

היו"ר היוצא: יוחאי יצחק

הסטודנטים הוכיחו עצמם בעת ההפגנה, בעת אסיפות ההסברה ו־בעת השביתה.

ב) סיפוק צרכי הסטודנט באוניברסיטה: בשטח זה הורחב בעיקר מפעל השכפול שעבר בתחילת שנת הלימודים למשכנו החדש. בימים אלה הוחל בבנין קומה נוספת לבנין הפנימיות, לאחר פניות רבות מצד הועד ובעוד חודשים מספר ירחיבו את בית־הסטודנט ותתוסף לו קומה.

ג) יחסים: הפעולות לא נבחנו לפי הישובים אישיים או אינטרסים מפלגתיים. השיקול העיקרי והבלעדי היה טובתם של הסטודנט ושל המוסד.

יוחאי רואה בהמשך הפעולות האלה ובשימת דגש רב יותר על פעילות התרבות, את גולת הכותרת של פעולת הועד החדש, בעוד הוא חוזר אל הפעילות החינוכית.

בקצרה

★ רק 50% מן העתונים הנקנים ע"י הסטודנטים גם משתלמת תמורתם. 50% הנותרים נתרמים ע"י הסטודנטים כל אחד לעצמו. על דבר זה היינו עוברים בשתיקה אלולי נתברר כי יש מי שסבור שנטילת־עתון מזכה אותו גם בנטילת סכום כסף מסוים מן הקופה. בפעם האחרונה נלקחו מן הקופות סכומי כסף ניכרים. אנחנו קוראים לכך גניבה, למישהו יש שם אחר להציע?

★ הועד למען יהודי ברה"מ, אותו יזם הרב שינדלר ונוטלים בו חלק סטודנטים רבים, התחיל כבר בפעולתו. בעצרת סטודנטים, שהתקיימה באודיטוריום בשעת צהרים נכחו כאלף סטודנטים. נשאו דברים: הרב חנזין, ה"כ לנדאו וד"ר נדבה.

★ ועדת הפנים החלה בטפול בבעית אינדכס הציונים. הועדה דורשת השואת אינדכס־הציונים באוניברסיטה בר־אילן לזה שבשאר האוניברסיטאות. הדבר יהבטא בכך שסטודנט שיקבל 60% יקבל ציון „עבר" בעוד שהיום עליו לעבור בחינה נוספת. כ"כ נדרש תקון מערכת הציונים הכללית.

אי כבוד

(המשך מעמ' 2)

חושף פרופ' ב. קורצוויל את הסיבות לצמיחתו של מושג כה מפוקפק כאבטואנטישמיות אגב הסתמכות ונתוח דעותיהם של אוטו ויינינגר בספרו „מין ואופי", קרל קראוס, קפקא ברנר ואחרים, הוא מגיע למסקנה כי „עם אבדן האמונה הדתית מסתערות על העם הזה כל ההסכמות הכלליות של כל העמים. מה ששנאתם ורשעותם לא השיגו במשך אלפי שנים יחולל אבדן אמונתו בעצמו, שהיא תוצאה הגיונית מהתמוטטות אמונתו ביעודו ובאלוהיו. אצל שום עם אחר לא יכלה הפרובלמה לקבל משמעות כה אקסיסטנציאליסטית. כאן המפתח להבנת התופעה הנקראות שנאה יהידית עצמית" — וכן „במהלך דיוננו מסתבר והולך, כי מה שנחשב בהרבה מקרים אצל אישים יהודים גדולים כאבטואנטישמיות היא באמת תגובה ערה ורגישה במיוחד על האבסורד שבקיום שבסיסו ההיסטורי והדתי נשמט מתחתיו, אנו רשאים להסיק בעקבות מסה זו „שהאבטו־אנטישמיות" זו תופעה של מרי ושל חוסר יכולת להשלים עם הנסיונות המגוחכים לגשר „בין המציאות העלובה לבין התביעה ההיסטורית של מבצע הקומדיה הזאת להיות צאצאי העם הנבחר ויורשי יעודו".

הכרת המרי הזו היתה נחלתם של בודדים שאינם מתפשרים עם אמיתם, באיזו מידה אפשר להקיש מהסטואציה הרוחנית וההסטורית של הבודדים הנעלים והבלתי מובנים לגבי המציאות הנוכחית. הקיימת זהות רוחנית בין ה„אבטואנטישמיות" של ברנר שהיא פרי המוסריות הטהורה ובין השנאה העצמית של צבור דתי בזמננו.

באיזו מידה אנחנו עשויים להכרא השחקנים הראשיים והסטיסטים כאחד של אותה „קומדיה שדית" שאותה אנו מבצעים השכם והערב ללא כל כשרון.

האם אנו באמת כציבור, בריות כה מרדניות ובלתי מוכנות להשלים עם מציאות מעופשת ומגוונת ממש כברנר. אין ספק, אנו משלימים עם המציאות ולא רק שאנו משלימים אלא אנו דוחקים את עצמנו למרוץ עם כל נהשול של ביב עכור אותו הזניחה מאחוריה זה מכבר „התרבות המתקדמת".

מהי אותה נקודה שאיננו מוכנים להתפשר עמה, אותה נקודה המשניאה עלינו את עצם קיומנו, מפני מה שונאים אנו כל־כך את חברינו השחקנים. האם מפני שאין הם מניחים לנו לשיר סולו את המנון ההתחזות.

היש לתהליך הדגנרטיבי המבטא את התפוררות הדת סכוי כלשהו להעזר בתחום מסוים שלא יהיה שקוע בבצת התרבות עם ובלי מרכאות.

האם היהדות היא תהליך החותר אל האין.

האם היהדות היא בצל שככל שמקלפים ממנו את קליפותיו הוא הולך וחושף את ריקנותו, ולעולם אין אתה מגיע אל התוך או הגרעין.

האם הקביעה של י. ל. פרץ בספור המפורסם „שלוש מתנות" שהמעשים הטובים והרעים כאחד הולכים ופוחתים זו אבחנה היסטוריוספית מוחלטת.

האם הנשמה אינה יכולה להגאל כיוון שהיא אבן בוחן של העולם הנמצא בתהליך של התרחקות מתמדת מהמעין הזך ממנו פרץ.

מהי הנקודה בה יחדלו אנשים שיש להם קשר כלשהו ליהדות להתיחרות בתופעות של תרבות אבסורדית.

„האפשרות של ירידה לגיהנום היא רווחה כל־כך כבירה בעולם של ריפורמות ביחס מין וריפורמות בלבוש, עד שהגיהנום היא צורה בלתי אמצעית של גאולה — גאולה מן השעמום של העולם המודרני, לפי שעל ידו ניתנת סוף סוף חשיבות כלשהיא לחיים, זהו, אני מאמין שבודליר ניסה להביעו: זהו המבדיל אותו מן הפרוטסטאנטיזם של ביירון ושלי".

אולי צדק ט. ס. אליוט לגבי בודליר, כפי שצדקו, וינינגר וקפקא ב„אבטואנטישמיות" שלהם.

אך בעולם של ריפורמות למי יש שמץ של מושג אמיתי על משמעות הגיהנום, החטאים והמעשים הטובים הפכו לכמותיים בלבד, הרצח הוא רק שאלה של סדר גודל הוא איננו יותר שאלה של מאבק דתי איכותי בלבו של האדם.

האם ההתרפקות האליוטית על איזה חטא אמיתי קדמוני, אינו איזה גחם רומנטי בשנוי צורה.

האם באמת יכול האדם לנטש את הביצה הסחויה ע"י נהירה אל הדוגמה או ע"י הנסיון להגיע מחדש אל מקורות הדת בתפיסה האנטרופוצנטרית שלה.

אין ספק שהשיבה לדוגמה היא מגוחכת מפני שהיא בלתי מסתברת בתוך הלא־מציאות.

אמת אמר פרנץ רוזנצוויג כאשר קבע שרעיון הבחירה היהודי לא נוסח מעולם נסוח דוגמתי. עצמות אינה מנסחת את עצמה ואינה מגדירה את עצמה.

---

1. פראנץ רוזנצוויג, „כוכב הגאולה".
2. פרופ' ב. קורצוויל, „שנאת עצמו אצל היהודים".
3. ט. ס. אליוט.

יעודה של אוניברסיטה

(המשך מעמוד 9)

טיים אך אין לאסור השקפות פוליטית. מוטב שהתלמיד ידע את השקפות מוריו כדי שידע לעמיד על מהותן של השקפות אחרות ואף ידע היאך לעמוד מולן".

פרופ' אליצור: „הוא עושה זאת. הוא אינו יכול להסתיר. כל חוקר הוא אדם והשקפתו נותנת בעל כורחו את אותותיה גם בעבודתו המדעית.

אינו דומה חוקר פרוטסטנט לחוקר קתולי. אך ברגע שההשקפה מאבדת כליל את ה־חוקר — המדע חדל להיות מדע. היסוד ב־אוניברסיטה הוא הספק. כמעט כל דבר, במסגרת המדע האנושי הוא שנוי במחלוקת ועל כן, בהציג החוקר המדעי את דעותיו בפני התלמיד, על התלמיד לדעת כי הדברים המובאים נתונים בצל הספק, ויש לחשוב, לבחון, לפקפק ולהגיע למסקנות עצמיות".

פרופסור רוד פלוסר: „נראה לי שאם ה־חוקר יודע להתאפק מלומר את דעותיו בתוך השיעורים, הדבר יהיה טוב. אם הוא עושה זאת מעבר לשיעורים הרי קיימת סכנה שהוא ישפיע ע"י סמכותו על התלמידים. אבל נראה לי שמעבר לשיעורים אי אפשר לאסור על המורים באוניברסיטה מלהביע את דעתם בכל מקום שירצו. זהו אחד מיסו־דות הדמוקרטיה. אם הוא מביע את דעותיו לפני תלמידיו עליו להזהר שלא לכרוך את עמדתו באוניברסיטה עם הבעת הדעות שלו. זאת אומרת שעליו לתת לתלמידים לשפוט על התופעות בעצמם.

מכל האמור עד עתה מתברר, בין השאר, שהחוקרים, לפחות במדעים היסטוריים מחו־יבים לפתח כוח שיפוט אנאליטי ומוסרי גם יחד. וקשה שלא ישתמשו בכוח שיפוטי ואנליטי זה גם בענינים שמעבר לתחומם.

אולי לא יראה בעיני הקוראים כמוזר שאם צריכים למסור ידיעה מסוימת במהירות למישהו שמשתמש בשביל ריצה כזו באלוף הרצים. אם כן החוקר שלפחות מבחינה אי־דיאלית היה צריך להיות אלוף השיפוט ההיסטורי והשיפוט המוסרי של ההיסטוריה לפחות במידה והוא עוסק בהיסטוריה או פילוסופיה. ברור איפוא שחוקר כזה שומה עליו באופן פרטי ליצור לעצמו תמונה על מה שמתרחש סביבו. חובה עליו, כמובן, אם הוא יצר לו תמונה כזו שהוא ימסור אותה גם לאחרים. המגבלות העיקריות של חוקר אידיאלי כזה הן בהבדל שישנו, לפי דעת פילוסופים עתיקים מסוימים, בין החיים העיוניים, החיים הפוליטיים והחיים המעשיים. ברור שאם חוקר יגיע מתוך התבוננות עיונית למסקנות מסוימות כלפי מה שקורה סביבו אז מובנו שהוא מסוגל להסיק מסקנות חברתיות ומעשיות גם יחד, אפילו אם היא הצליח לראות את התמונה של העולם סביבו בצורה נכונה. ולדעתי, אינו רצוי שהחוקר יעבור את הגבול שבין החיים העיוניים מזה לחיים הפוליטיים והמעשיים מזה כי התחושה של הכרעה איננה זהה עם הכוח האנאליטי הייופט לכף זכות או חובה תופעות חברתיות ופוליטיות. בשביל הכרעות בענינים פוליטיים וחברתיים יש צורך בתחושה מיוחדת ביכולת הכרעה ובכשרון להוציא את המסקנות מן הכוח אל הפועל. היו קיימים בהיסטוריה, אמנם, פי־לוסופים אשר איחדו בעצמם את התכונות העיוניות עם התכונות המעשיות והפוליטיות. אלם, אנשים כאלה הם מעטים ביותר ולפע־מים אתה שואל את עצמך אם חוקר זה או אחר הוא ייתר פוליטיקאי גרוע משהוא חוקר טוב. דבר כזה איננו רצוי".

שאלה: מקומה של נקיטת עמדה בידי אנשי מדע ביחס לבעיות הזמן.

פרופסור משה ימר: אני מחייב זאת באם הדבר אינו נעשה בשם פקולטה או אוני־ברסיטה. כמובן שבמדינה דמוקרטית אין אוסרים נקיטת עמדה בידי אנשי מדע, אולם הדבר צריך להעשות בצורה מהוגנת ונימוסית. כמו כן חובת אנשי המדע להס־ביר לציבור שעמדת האינטלקטואלים לגבי בעיות הזמן איננה סוף פסוק. אין לגלות באיש המדע אליל היודע הכל. שיפוטו מוגבל כשל כל אדם ואף עשוי לטעות".

פרופסור דוד פלוסר: „במידה שהחוקר חוקר את תקופתו בודאי שהוא צריך לנקוט עמדה. אחרת איננו חוקר טוב. חוץ מזה, יכול החוקר, מתוך השכלתו והבנתו, לנקוט עמדה כלפי בעיות הזמן, אולם קיימת כאן סכנה רצינית שהחוקר מפליג בסמכותו לקבוע מסמרות בפרשיות מפרשיות שונות והחברה אצלנו רואה את החוקרים כקובעים הכרעות מוסריות ואינטלקטואליות, מתוך כך שהיא מערבבת את החוקרים המודרניים עם חז"ל, אשר לדעתי, עלו מכמה בחינות על החוק־רים של האוניברסיטה המודרנית.

בכלל, בכל העולם כולו נראה היום הדבר שהחוקרים מגלים גישות אידיאליסטיות לא כ"כ מחוכמות כלפי בעיות הזמן, בהכרזותיהם. ולכן השפעתם על עניני דיומא אינה תמיד חיובית, הדבר מסתבר גם מתוך העובדה שהחוקר הוא במקרים רבים אינטלקטואל התלוש מן החיים הממשיים של החברה. והוא גם אינו מסוגל לעתים לשקול שיקולים פוליטיים וחברתיים נכונים. לפי שמסוגלים אנשי הפוליטיקה בדרך כלל. מכל מקום אינני מבין מדוע אדם אשר מקדיש את זמנו — ובצדק — לחקר הניבים שבקוקאז ידע יותר על המצב החברתי מן הסנדלר שעושה את נעליו. בכל זאת קיימת ב־עולם, כעין הסכמה שחוקר כזה עולה ב־שיפוטו בבעיות בוערות על אותו סנדלר".

פרופסור יהודה אליצור מסכים עם דברי פרופסור פלוסר ומוסיף כי צריך לחנך אנשי מדע לדעת גבולות הסמכות והיכולת. עליהם לדעת כי אם למשל פלוני הוא מומחה לכלכלה זה כבר אינו הופכו לעליון בשכל ישר יבהגיון על פני הפקיד. עצם העובדה שמישהו מדען, זה אינו הופכו למורה הדור.

✶

ובזה תם הדיון.

אין ספק שהדעות המענינות שנשמעו ב־דיון הורו על קוי מחשבה שונים, מקבילים או גם מצ־טלבים בנקודות מסוימות. מכל מקום דבר אחד ברור — לאוניברסיטה יש יעוד מסויים...

אר·יב בע"מ
חברה לבנין ושיכון

קבלנים כלליים
לשיכונים, עבודות בנין,
סלילת כבישים,
עבודות ביוב וכו.

תל־אביב, רחוב דובנוב 20, טלפון 231774

י. רובינזון ושות' מוכרי ספרים
רח' נחלת בנימין 31 תל־אביב, טלפון 615461

ספרי לימוד וספרי עזר
בעברית, אנגלית וגרמנית
חדשים ומשומשים
הנחה למרצים ולסטודנטים

• אנו מקבלים הזמנות מחו"ל.
• אנו מעונינים בקנית ספרים משו־משים וספריות שלמות בכל השפות ובכל השטחים.

בטוח ונאמנות בע"מ
שרות לביטוח
המשרד הראשי: תל־אביב, רח' אלנבי 113
טלפון: 622241—624003
כל עסקי ביטוח
שרות בכל סניפי בנק הפועל המזרחי בע"מ

הופיעו:
מסכת הממשל
מאת רוברט מק-איבר
ספר החובה לכל העוסקים והמתענינים בתורת המדינה והממשל.
440 עמודים, כריכה קשה.
המחיר: 12 ל"י.

כימיה כללית חלק ב'
מאת לינוס פולינג:
448 עמודים, גדוש טבלאות, תמונות והסברים.
משלים את הכרך הראשון שהכה גלים והדים בטיבו.
המחיר: 12 ל"י.
להשיג במפעל השכפול ובכל החנויות

יחדיו, איחוד מוציאים לאור,
שד' רוטשילד 64, ת"א, טל. 614311

מה שבטוח-
ביטוח
ומה שביטוח-
הסנה

הסנה
חברת הביטוח הגדולה בישראל

৩২৩৩৩৩ ৩৩৩৩৩

৩৩৩৩৩: ১০, ৩৩৩৩৩৩৩৩৩